

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

UDVALGTE SØNDERJYDSKE FOLKESAGN

UDGIVNE AF F. OHRT
MED TEGNINGER AF
JOAKIM SKOVGAARD OG NIELS SKOVGAARD

FOR DANMARKS FOLKEMINDER
DET SCHØNBERGSKE FORLAG
KØBENHAVN 1919

**UDVALGTE
SØNDERJYDSKE FOLKESAGN**

UDVALGTE SØNDERJYDSKE FOLKESAGN

UDGIVNE AF F. OHRT
MED TEGNINGER AF
JOAKIM SKOVGAARD OG NIELS SKOVGAARD

FOR DANMARKS FOLKEMINDER
DET SCHØNBERGSKE FORLAG
KØBENHAVN 1919

FORORD

GLÆDEN over Sønderjyllands Tilbagevenden til Moderlandet fylder i denne Tid enhver Dansk. Foreningen „Danmarks Folkeminder“ vil gærne have Lov til paa sin særlige Maade at bringe en hjærtelig Velkomsthilsen til de hjemvendende Brødre og Søstre. Denne Bog er tænkt som en lille Festgave især til sønderjydske Børn, dog i den Forventning at ogsaa Voksne syd og nord for Kongeaaen vil kunne bruge den. — Gaven er, set som Gave, af en egen Art: Billederne er danske Kunstneres Værk, men Stoffet, Sagnene selv, er Sønderjydernes. Saadan kommer et Barn paa Faders eller Moders Fødselsdag og overrækker glædestraalende en lille Ting; Forældrene tager med venligt Smil imod den og „glemmer“, hvad de dog godt veed, at Gaven stammer fra de Mønter som de selv Tid til anden har puttet i en særlig dertil indrettet Sparebøsse. Hvad denne lille Bogs Tekst bringer, er Stemmer fra Sønderjylland selv. Det er ikke de lærdes og højt dannedes, men mest den sønderjydske Menigmands Røst. Det er Stemmer, som de har lydt nu i de sidste Slægtled, men delvis er Genlyd fra en fjærnere Fortid. Bøgligt overleverede Sagn fra ældre Tid er derimod ikke tagne med; Meningen er netop at vise Fortid og Samtid opfattet saa vidt muligt umiddelbart af sønderjydsk Almues Syn, udtrykt med dens jævne Tale. — Fra anden Art Folkedigtning, som Viser, Gaader, Æventyr, er her helt set bort.

Sagnene er i dette lille Udvalg ordnede i tre Grupper, alt eftersom de gælder Folketroen paa den overnaturlige Verden, eller Menneskelivet saadan som vi til daglig med vore Skævheder og vore Brav-

heder slider det hen sammen, eller endelig Landsdelens Oplevelser gennem Tiderne. Naar vi har læst disse Sagn igennem og bagefter samler dem for vor Tanke, vil vi maaske finde, at de har lært os ett og andet; først at sønderjydske Folkeminder i mangt og meget ligner saa at sige enhver anden Landalmues Sagn; dernæst at dette Folk dog altid har været en ægte dansk Stamme, i Tanke og Følelse, i Minder og i Udtryksform; endelig at det er en dansk Folkedel med særegen Udprægning under sine særegne Kaar, at der er noget som hedder sønderjydsk Egenart.

I den første Gruppes Stof og Grundtanker træder vel nok det almene mest frem. Saadan stirrer overalt gammeldags Almue hen paa denne Verdens Grænsemur. Mest i sky Varsomhed: Der er ikke blot det at de mensvorne „tre Mænd paa Engen“ flakker om uden Ro i Graven, eller at den selviske Soldat ved „Duborg“ gaar glip ad den attraaede Skat, eller at den skjulte Udaad paa Trods af alt vil frem for Lyset, saa „Stenen taler“; men ogsaa rent tankeløs Kaadmundethed over for Dødsvarslets Alvor tages paa Ordet, saa at „de tre bliver til fem“; omvendt lader den lydhøre og retsindige blandt „Skattegraverne“ i Tide de dunkle Magter fare. Dog møder vi ogsaa den djærve Skæmt i Tonen, saaledes i Kæmpesagnene, hvor det overnaturlige ikke er for nær inde paa Livet, eller i Nissehistorier, hvor det opfattes som godlidende, — eller endelig hvor Mennesket føler sig dækket af en stærkere Hjælper, saa Trolden lister af „til Vakkerballe“. — Allerede Stedfæstelsen giver ogsaa den første Gruppes Sagn et hjemligt Præg.

I den anden Gruppe viser mange Enkeltheder os, at det netop er en dansk og denne danske Folkedel der fører Ordet. Skæmtten kan have en Snært mod Syd („Paa Galgebakken“), og meget vel ogsaa mod Nord til den kære norrøjydske Nabo, som man finder nok at kunne hamle op med i Klogskab, hvad enten han nu tegnes som hjærtensbrav med samt sin Strudsmave („Haardt Vilkaar“) eller som lovlig meget om sig („Ogsaa en Sakser“, hvor i anden Form Frederik VI træder istedetfor Præsten). Gærne bliver man dog inden Døre og filer hinanden af eller snærter godmodigt: De Kassø Slagsbrødre,

de stedlige Molboer, det lillebitte Valsbøl, de altfor menneskelige Sognepræster.

Men ganske særlig træder det danske og sønderjydske Præg naturligtvis frem i de historiske Sagn, vor tredje Gruppe. Her oplever vi Fællesskabet med hele det danske Folk i lyse og mørke Dage, lige fra Sagnets Holger Danske i Højen til Frederik Folkekær paa Lyksborg Slot. Danebrogsslagets Sejrsminde, Adeliges Fejder og Hovmod, Krigs- og Pesttidens Nød, Dyrtidens Sparsommelighed er saadanne Fællesminder. Der er Skikkelser som snart sagt hver dansk Landsdel har sin Part i, som Margrete og Kristian IV. Andre er ved godt eller ondt, Lykke eller Ufærd, paa særlig Maade knyttede til sønderjydsk Jord: Brodermorderen i Slesvig, den fangne Drot i Sønderborg; ikke at tale om de rent stedlige Herskaber som Hertug Hans af Sønderborg, hvis Tyranminde har holdt sig paa Als til Nutiden. Sagnene om ham viser os sønderjydske Bønder udstyrede med et Taalmod, der dog har sin Grænse. Skridtet udover denne Grænse møder vi tydeligt i Optrinene med Svenske og Polakker; men hver tager Skridtet paa sin Vis: Pigen redder sin Ære ved et Dødsspring, den mishandlede Præst virker løndomsfuldt ved et stille Magtord, Sommerstedbonden er hurtig og snild i Forklædning og paa Flugt; ene Smeden — heldigere end sine Aandsfrænder, de djærve Brøns Bønder to Hundredaar senere — griber i Harmsind sit Værktøj som Vaaben og slaar ned. Og paa forskellige Maader træder ogsaa i Frasagnene fra det sidste Hundredaar Protesterne mod Urettens Sejr frem: Den dybt krænkede gamle Sønnik gaar sindig hen og ringer med Dødsklokken over „æ Ret“, medens Postkøreren i opbrusende Harme river Forrædernes Flitterstads ned og bøder med sit Liv. — Andre Sagn viser os et Træk som minder om noget af det skønneste i Runebergs Fændrik Staal, nemlig Redebonhed til at godskrive Modstanderen udvist Dygtighed eller Menneskelighed („Kappen i Bylderup“, „Glemt Barn“), en Redebonhed som fra de sidste femti Aar vistnok mere end een af de fremmede Herrer dernede vilde kunne vidne om. Og endelig skimter vi Aandsmagter der har næret og styrket de bedste i mangan Slags Kamp: Fællesfølelse og Hjælpsomhed hos de „Gode Naboer“, dernæst (i

„Fri os fra det Onde“) den faste Gudstro hos Lægmanden — forskellig baade fra de hedenske Levn af Varsomhedsreligion i første Gruppe og fra en helt anden Slags Varsomhed hos den „Bønnens Mand“ Bylderup Præst —; og endelig det lyse Haab, uvægerligt fastholdt, indtil det omsider krones, naar „Hylden“ tredje Gang gror op og sætter Blomst. — Fra Gruppe til Gruppe følger vi da sønderjydske Almues Udsagn om sig selv; i gammel Sæd og Tro, i Fortrin og Fejl en Almue som enhver anden, — i sin Rod og sin Udvikling dansk, men endelig ogsaa præget af sine Kaar til noget for sig, og i Stand til i sine bedste Mænd og Kvinder at udfolde Egenskaber som blev til Hjælp og Værn for den truede Hjemstavn og derigennem for alle Danske. — Alt i alt giver i hvert Fald de historiske Sagn vel mest Billeder fra Folkesjælens Solside; der er dybe Skygger i Fortid og Nutid, som Sagnene (ikke blot dette Udvalg) ret lidet dvæler ved. Men at se hen til de ædlere Evner og Kræfter medfører vel intet usandt, naar de stilles frem som Vejviser og Maal.

Først i det sidste Hundredeaar er der paa Kraft blevet samlet sønderjydske Folkeminder. Just Matthias Thiele fik i sit danske Sagnværk ett og andet med hernede fra. Langt mere Stof yder, i Tiden kort før den første slesvigske Krig, en tysk Lærd, Karl Müllenhoff, født i Ditmarsken, der paa tysk udgav Sagn fra Hertugdømmerne; ogsaa fra de dansktalende Egne fik han gennem Meddelere en rig Høst; Vers og Replikker gengiver han af og til paa dansk. Hans Bog er nødvendigvis bleven een af Hovedkilderne ogsaa for dette Udvalg. Mellem Krigene tog Danske, ogsaa Sønderjyder, selv fat, Jens Madsen (Hanved), C. Lorenzen, H. F. Feilberg, Anna Ludvigsen og flere. Paa Rødding Højskole fik Jens Lassen Knudsen sine Elever til at samle ind. — Efter 1864 er Arbejdet fortsat, blandt andre af Nis Callesen og Jørgen Fausbøl; og Nørrejyden Tang Kristensen har samlet meget ind ogsaa syd for Kongeaaen. Den nylig afdøde Leder af „Dansk Folkemindesamling“, Forskeren Axel Olrik, som

ogsaa selv har rejst og samlet i Landsdelen, har — tildels hjulpet af nuv. Fængselspræst Ludvigsen — ordnet de Mængder af sønderjydske Sagnopskrifter der efterhaanden var skaffede tilveje i Samlingen. Af dette Stof er Størstedelen af det foreliggende Udvalg øst, saa vidt Stykkerne ikke forud foreligger trykte. — En fuldstændig videnskabelig Udgave af Sagnene maa vel engang komme (og med den for Øje vil „Dansk Folkemindesamling“ i det Kgl. Bibliotek i København være taknemmelig for enhver ny Opskrift af Sagn, kendte saavel som ukendte). Dette lille Udvalg sætter sig ikke videnskabelige Formaal; i nogle Tilfælde er flere Opskrifter af ett og samme Sagn her smeltede sammen; og ikke sjælden har det været fundet nødvendigt at lempe noget paa Fortællemaaden, idet flere af Nedskriverne har „forbedret“ den mundtlige Fremstilling ved en noget akademisk Stil med udviklede Sætninger og ufolkelige Vendinger. Det maa saa haabes, at „Tilbageforbedringen“ ikke er en yderligere Fremmedgørelse.

Her er optaget Sagn fra alle de Egne hvor dansk lyder eller har lydt nogle Slægtled tilbage. Tyngdepunktet maatte dog falde i den Del af Slesvig hvor Fortællernes Samhu med dansk Folkeliv aldrig er blevet brudt.

Udgiveren bringer en Tak til de Meddelere der direkte har fortalt eller sendt ham Sagn, samt til Dansk Folkemindesamling for udvist Imødekommenhed og til Sekretæren ved „Danmarks Folke-minder“, Hans Ellekilde, for Raad og Hjælp.

I. TROLD OG GENFÆRD

BAR-STENEN

Paa Skraaningen af Dybbølbjærg ligger en stor Sten, Barsten. Der boede engang paa Fyn en Jættekvinde, som ærgrede sig over de mange Kirker, der blev bygget rundt om i Landet. Fra den høje Bakke hvor hun boede, kunde hun se over til Sundved. Dær fik hun en skøn Dag Øje paa en stor Bygning, som blev rejst paa Broager Bjærg. Da der kom to Taarne paa den, troede hun først, det var en Borg, og det tog hun sig ikke saa nær. Men en Formiddag lød der Klokkklang derovre fra. Da tog Jættekvinden sit Strømpebaand og bandt en vældig Sten deri, som hun slyngede over mod Broager Kirke. Men Baandet brast, idet hun svang den vældige Sten, saa den kom

ikke helt over. Stenen faldt ned paa Dybbøl Mark, og her ligger den endnu den Dag i Dag.

FIND OG KIND

En Aften kørte en Mand fra Haderslev hjem til Oksenvad. Da han kom til Sommersted, saae han den store Tinghøj som ligger øst for Byen, løftet op paa Piller, og nedenunder dansede en Mængde Bjærgfolk. Han tog sin Lommekniv og kastede den efter dem; da faldt een af dem om, dødelig saaret, og der blev raabt efter Bonden: „Saa hils Find, at lille Kind er død!“

Manden kørte hjem, saa hurtigt han kunde, og ved Kvældsnavderen fortalte han sin Oplevelse. Hans Tjenestekarl hørte opmærksomt efter; og da Bonden havde

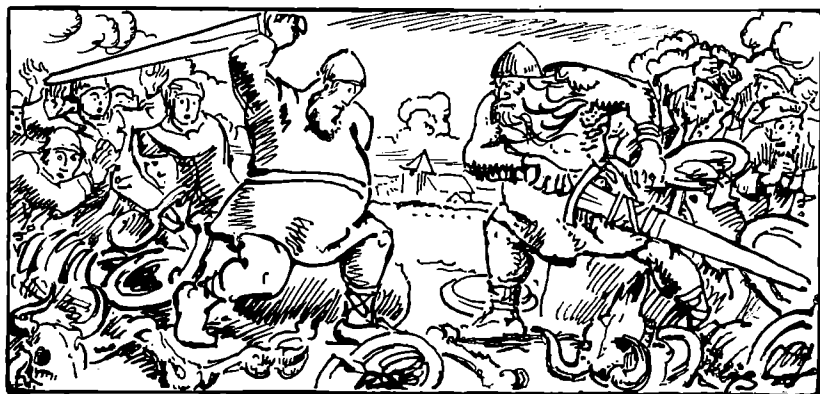
sagt Hilsenen, greb han en stor Brødkniv fra Bordet og jog den i Bondens Bryst, saa han sank død om; men Karlen forsvandt i det samme. Saa forstod man, at han var Find, der under et andet Navn havde tjent paa Gaarden, og at han nok var Brudgom til Kind, som Bonden havde dræbt.

SKATTEGRAVERNE

Mellem Alslev og Mellerup ligger der en Skat. Saa var der nogle Mænd fra Ris, som gav sig paa Vej, og ved Midnat naaede de til Stedet. Men da det blæste koldt, lagde den ene sig under et Gærde, mens de andre gravede. De stødte snart paa en stor Kedel. Da hørte han som laa ned, ganske tydeligt en Lyd, som naar smaa Børn græder; og dog var der langt til Landsbyen. Saa stod han op og sagde til sine Fæller: „Jeg hører Barnegraad; men hvis mine eller jere Børn skal komme til at græde over vort Værk, saa vil jeg ikke være med deri.“ I det samme forsvandt Skatten, og Mændene maatte vende hjem.

KÆMPEN FRA DYBBØLBJÆRG

Engang stod der paa Dybbølbjærg en vældig Kamp imellem to Kæmper, den ene fra Als, den anden fra Sundved. Sundvedkæmpen boede i en Hule paa Dybbølbjærg og hindrede Sundvedboerne i at drage over til Als. Det var til Skade for Alsingerne, og de søgte Hjælp hos en Kæmpe paa deres egen Ø. Denne Kæmpe

bød da ham fra Sundved ud til Kamp; de skulde slaas paa Dybbølbjærg; men Dybbølkæmpen forlangte, at de først skulde kappes om, hvem af dem der kunde spise mest. Sundvedboerne og Alsingerne maatte da bringe en farlig Masse Mad sammen paa Dybbølbjærg. Men den ene spiste ligesaa tappert som den anden, saa tilsidst maatte de til at slaas alligevel. De slog nu saa kraftigt løs paa hinanden, at hele Halvøen skælvede, og Spiret paa Sottrup Kirke vaklede, ja det kom endogsaa til at hælde lidt til den ene Side. Kæmpen fra Als vandt, og siden den Dag kan Sundvedboer og Alsinger uhindret komme sammen.

DE TRE MÆND PAA ENGEN

Engang var der Strid mellem Spandet og Fjersted om nogle Engdrag, den gode Elkær Eng og den ringere Sepkær Eng. Tre Mænd fra Spandet tog Jord fra deres

egen Bygrund i Træskoene, og saa mødte de paa Elkær Eng, og svor at de stod paa Spandets Grund. Derved skaffede de deres Hjemby den gode Græsning. Men efter deres Død maatte disse tre Mænd i mange Tider gaa omkring ude paa Engen; her vred de deres Hænder og raabte:

Med Ret og Skel,
 det veed vi vel,
 Elkær ligger til Fjersted By,
 Sepkær ligger til Spandet.

DEN NATLIGE PLOVMAND

En Mand i Brede havde ved Svig tilvendt sig et Stykke Land fra sin Nabo. Derfor kunde han ikke faa Ro efter Døden. Hver Aften naar Mørket faldt paa, saae man ham drage hen paa den Mark med Plov og Heste og den Karl der havde hjulpet ham, og saa pløjede de. Saa ofte han var kommen Plovfuren til Ende, hørte man ham raabe til Karlen: „Villads, vend!“ Ved Midnatstide drog han ad en smal Vej tilbage til Kirkegaarden for at være tidsnok i sin Grav.

Engang faldt nogle kaade Knægte paa, at de vilde fange Manden. De købte et nyt Hampereb, spigrede det med ubrugte Synaale og spændte det over Vejen. Saa stillede de sig ved Siden af for at se, hvad det kunde blive til. Men jo nærmere den Tid kom, da Pløjemanden skulde drage tilbage, des mere sank Hjærtet i Brystet paa dem; og inden han kom, skyndte de sig afsted. Snart efter hørte de et gennemtrængende

Skrig, saa blev der igen stille. Næste Morgen fandt man Rebet sønderrevet. Plovmanden viste sig aldrig mere.

STENEN TALER

Paa en Gaard i Ørderup ved Toftlund viser man i Storstuen noget der ligner et Haandaftryk. Det skal være en Morder, som har trykket sin blodige Haand ind imod Væggen. Selv om man maler eller kalker oven paa det, kommer det dog igen.

Det blev ikke opklaret, hvem der havde udøvet Mordet; og den man havde mistænkt, kunde man ikke fælde, fordi man ikke havde noget Vidnesbyrd mod ham. Den mistænkte døde nogle Aar senere; han blev jordet paa Toftlund Kirkegaard, og hans Familie og Venner satte en stor hvid Sten paa hans Grav. Men kort Tid efter var Stenen bleven blodrød, og den Farve holder sig; selv om man maler Stenen over med en anden Farve, bliver den rød igen i Løbet af nogle faa Dage. I de senere Aar har man saa plantet Slyngplanter omkring Stenen for at dække den, men de vokser ud til Siden og hen ad Jorden. Man har da forsøgt at faa Slyngplanternes Grene bundne fast om Stenen, men saa visnede de. Og Stenen staar blodrød den Dag i Dag.

ALTERKALKEN I FJOLDE

En Mand fra Fjolde kom en Aften ridende hjem fra Flensborg. Som han nu red forbi en Gravhøj, holdt

de Underjordiske netop en stor Fest og lod et Guld-bæger gaa Rækken rundt; Drikken deri saae ud som Kærnemælk. Bonden holdt stille og bad: „Lad mig ogsaa faa en Slurk!“ De rakte ham troskyldigt Bægeret. Men han greb det, hældte Drikken ud bagved sig og sprængte afsted. Da hørte han een af de Underjordiske raabe: „Treben, kom ud!“ Bonden vendte sig og saae et Uhyre, der forfulgte ham. Men hans Hest løb hurtigere end Treben. Saa hørte han mange Stemmer raabe: „Toben, kom ud!“ Igen drejede Bonden sig og saae et andet Utsyke; det var forfærdeligere end Treben og løb hurtigere, men kunde dog ikke naa ham. Da hørte han dem alle raabe med een Røst: „Etben, kom ud!“ Bonden kiggede igen om, og nu saae han et tredje Utsyke; det var endnu langt skrækkeligere og langt større end de to andre, og det kom i vældige Spring hovedkulds lige ind paa ham. Det vilde ogsaa have nappet ham, hvis ikke hans Ladeport netop havde staaet aaben. Næppe fik han den slaet i, saa var

Etben der og foer med stort Bulder imod den, men maatte blive udenfor.

Næste Morgen saae Bonden til sin Hest; da havde Drikken omtrent svedet Halen af den. Men Bægeret gav Bonden til Fjorde Kirke, for det havde han lovet i sin Rædsel, dengang han saae Etben.

DUBORG

Ovenfor Flensborg stod i gamle Dage Duborg Slot. Her boede engang en ugudelig Ridder, som forsyndede sig mod det allerhelligste. Da sank Slottet i Jorden, og i Stedet kom der en bundløs Dam, den blaa Dam. Kun et Stykke Mur af Slottet blev tilbage. Hver Nytaarsnat, naar Klokken slaar tolv i Mariekirken, staar Slottet der igen i sin Herlighed. Da stiger de gamle Konger og Herrer op af den blaa Dam og rider med deres Følge rundt om Slottet og ind ad Porten. Men saa snart den sidste er kommen ind, slaar Klokken ett, og da synker de alle ned igen.

Engang stod en Soldat paa Vagt her. Da kom der en lang hvid Kvinde til ham og sagde: „Jeg er en usalig Aand, i mange Hundred Aar har jeg vandret om og kan ikke faa Ro i Graven.“ Hun fortalte ham nu, at under Muren var der skjult en stor Skat, som kun tre Mennesker i Verden kunde løfte, og han var ett af dem. Og hun bød ham næste Midnat at være paa Stedet igen. Soldaten søgte dog forinden Raad hos Præsten, som var en klog Mand. Præsten raadede

ham til at gøre som Kvinden bød; kun skulde han lade hende lægge Haand paa Værket først. Den følgende Aften traf han saa Spøgelset; og hun sagde til ham, at naar nu Skatten var løftet, skulde han have den ene Halvdel, den anden skulde han give til Kirken og de Fattige. Da foer den Onde i Karlen, og han raabte: „Hvad! Skal jeg ikke have det hele?“ I samme Øjeblik foer Spøgelset med ynkelig Klagelyd i en blaa Lue hen over Slotsgraven. Manden blev syg og døde tredje Dag derefter.

Nu rygtedes det vidt om Landet, og en fattig Student tænkte, at her kunde han gøre sin Lykke. Ved Midnat gik han til Stedet, traf ogsaa den hvide Kvinde, og sagde hvad han vilde. Men hun svarede, at han ikke var een af de tre som kunde frelse hende; til Tak for hans gode Vilje skulde hun dog gærne engang i Tiden lønne ham. Og da Studenten siden en Dag gik dær forbi, og fuld af Medlidenhed tænkte paa den usalige Kvinde, faldt han næsegrus over en stor Bunke Penge, som rigtignok snart bragte ham paa Benene igen.

DE TRE BLEV TIL FEM

En gammel Kone, som i 1744 var bleven gift i Stenderup i Sundved, fortalte engang, at nogle Aar efter Brylluppet havde hendes Fader fra Ragebøl gæstet hende og hendes Mand. Da han om Aftenen silde var paa Hjemvejen og naaet dertil hvor Vejen fra Dybbøl til Ragebøl støder til den fra Stenderup, syntes det ham, at der kom flyvende tre hvide Lagener fra Dyb-

bøl Kirke; de var knyttede sammen ved Hjørnerne, og de sagde: Een, to, tre! Manden var noget oprømt, og saa sagde han: Fire, fem! Da han var kommen hjem, fortalte han det og fortrød næsten, at han havde sagt noget. Den lille Landsby talte dengang kun syv Bol. Endnu i samme Aar døde der først tre Bønder, og snart efter endnu to, saa at kun to Bønder blev i Live. Den femte og sidste af dem som døde, var den Mand selv, som havde set Lagenerne.

HOPSØ

Nær ved Nordpynten af Als er der en Sø, som kaldes Hopsø. At den fik det Navn, gik saadan til.

En Gang for mange Tider siden kom der en Mængde Kæmper syd fra og landede dær i Nærheden. De lejrede sig i Skoven paa et Sted hvor der var mange smaa Holme. Her morede de sig med at springe omkring fra Holm til Holm ved Hjælp af lange Stokke, som de havde i Hænderne, og de holdt Gilde og stor Lystighed, saa det hørtes vidt om. Da Alsingerne fik det at vide, listede de sig igennem Skoven og gav Agt paa de Fremmedes Leg. Da de frygtede, at disse Gæster skulde blive farlige, lagde de Raad op om hvad der kunde gøres. Men de Fremmede syntes kun at være komne for at lege og holde Gilde; og derfor lod man sig efter en gammel Mands Raad foreløbig nøje med at se til; dog var man rede til at forsvare Øen. Da Kæmperne var færdige med at spise, gav de sig igen til at lege og holdt Jagt paa hverandre,

idet de med deres Stokke sprang omkring paa Holmene og stødte til hverandre, saa de svageste faldt i Vandet, mens de øvrige slog en skraldende Latter op. Om Aftenen rejste de Telte i Skoven og spiste Levningerne af Middagsmaden. Saa pakkede de alting sammen og forlod Øen i største Ro. Da man næste Dag eftersaa Stedet, fandt man kun noget Bjørnekød og ituslagne Ben, som Marven var pillet ud af. — Efter den Tid brød engang Havet ind og gjorde Stedet til en Sø, som endnu kaldes Hopsø.

GRØNNEKILDE

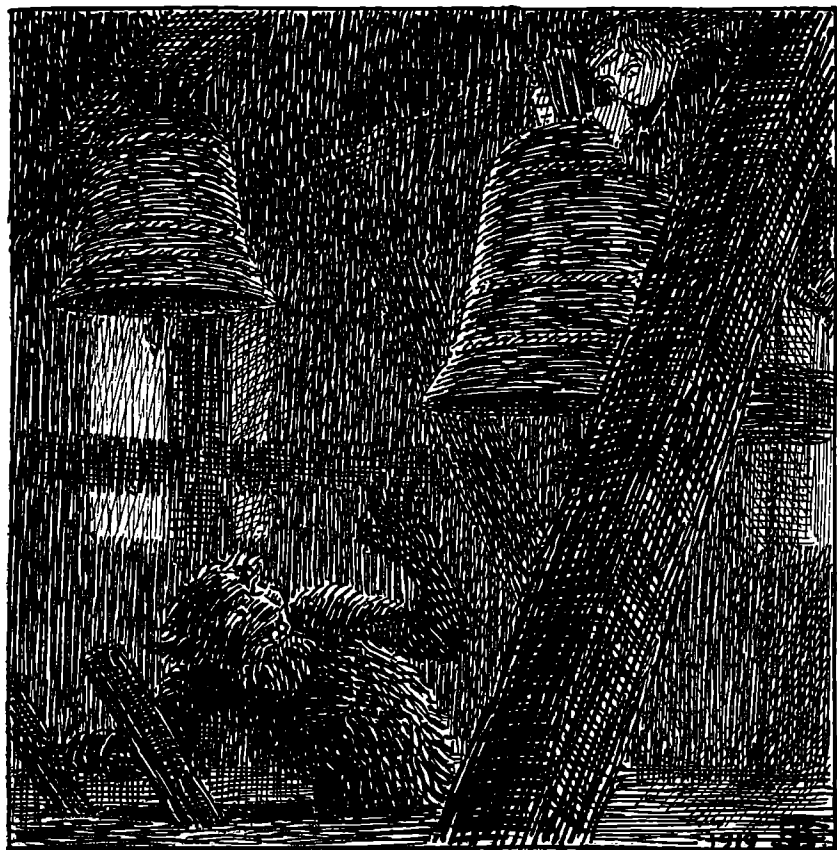
Paa Flensborg Havretovr staar der en gammel Brønd; den hedder Grønnekeeld'. De smaa Børn i Flensborg bliver ikke som andre Steder bragte af Storken,

men de fiskes op af Grønnekilde, og Mødrene maa saa ligge til Sengs en Tid, fordi de er blevne forkølede af at gaa derud og hente dem.

Men det fortælles ogsaa, at en Søndag Morgen, naar Folk kommer fra Kirke, skal et stort sort Svin komme susende gennem Gaderne hen til Grønnekilde, stille sig op ved en Sten og give sig til at rode den op. Saasnart Stenen er løs, springer der en Vandstraale frem og vokser til en vældig Strøm, som ødelægger Staden.

HEKSEN FRA DOLLERUP

Der var jessind en gammel Heks i Dollerup Skov, som endno older ho se' en Staj, men ejsen var hun fejt klog å vidst' Beskeen me' oldting å kund' gyr' oldt hva' e' skuld' vær'. No var de' da jen Gång så skuld' hun ag' me' te Stajs me' en gammel Boond', som boej' nejen ve' æ Hav. Som di no sin kam tæt hen te Flensborre å var ve' æ Hollvej, så spur' den gammel Boond' hind' om hun no kund' se Flensborre. „Nej,“ so æ Heks, „æ kan int se den for old' di manne Hus', der stær her.“ — „Est do int kloger,“ so æ Boond', „æ meen do vast så fejt klog, men no kan æ se, te æ er kloger som do, for old' di manne Hus' er jo Flensborre.“ Men no vur' æ Heks grovt gål i æ Hoj aa gyr' den stakkels Boond' te en Kok, å den Kok gær endno hver Nat i Flensborre å kokkerdøter.

TIL VAKKERBALLE

I Angel havde man det Mundheld: „Ja, æ hæer ingen Ti', æ skal a' Vakkerballe (te Kost), soj æ Trolde.“ Det vil sige saa meget som: De er sure, sagde Ræven —

Engang blev der nemlig slaaet Væd om en Skæppe Byg, om nogen turde vove at være en Nat over i Gel-

ting Klokkehus. En Karl vilde vove det; han klavrede op og holdt fast i Klokkerne. Ved Midnatstid kom den Slemme nedenunder og vilde hente ham. Men da Karlen var værnet af de hellige viede og døbte Klokker, sagde Djævelen: „Æ vild' nok hjælp' dæ nier a' di helle Ting; men æ hær ingen Ti', æ skal a' Vakkerballe.“ I Vakkerballe var der nemlig en Plads, Bryllupspladsen, med et Hus hvor alle Bryllupper paa hele Gelting Gods blev holdt; og da de sjælden løb af uden Slagsmaal og Drab, mente den Slemme, at dær maatte han være til Stede.

ØJENSALVEN

Troldene i en Høj ved Mølmark havde engang røvet en frugtsommelig Kone. Men da Tiden kom at hun skulde føde, maatte een af dem afsted til Broager efter Jordemoderen; og da han lovede hende mange Penge, fulgte hun omsider med. Da hun kom ind i Højen, kunde hun i Førstningen ingenting se; men saa smurte Trolden Salve paa hendes Øjne, og det hjalp. Bagefter fik Jordemoderen et Forklæde fuldt af Høvlspaaner i Løn. Hun smed dem væk, da hun kom udenfor; men een af Spaanerne var bleven hængende i hendes Klæder, og da hun kom hjem, var den af det pure Guld. Konen var nu ikke sen til at søge efter de øvrige Spaaner, men hun fandt ingen af dem.

Længe efter var Jordemoderen en Dag til Broager Marked. Som hun gik dær og saae paa de falbudte Varer, fik hun Øje paa en Mandsling, der gik og stjal

det ene Stykke Tøj efter det andet. Ejerne forstod slet ikke hvor det blev af; thi ingen uden Jorde-
moderen kunde se Tyven. Saa tog hun fat i Mands-
lingens Trøje og lod ham vide, at det gik ikke at rapse
saadan. „Kan du da se mig?“ spurgte han. „Javel
kan jeg det; du kender mig jo nok!“ svarede Konen.
„Med hvad for et Øje kan du se mig?“ spurgte han
videre. „Med det venstre,“ var Svaret; „for du viskede
nok Salven af mine Øjne ifjor, dengang jeg gik ud
af Højen, men en lille Klat blev siddende i venstre
Øje.“ — „Saa — sagde den Lille langtrukket — bi
lidt da.“ Og inden Konen kunde undgaa det, havde
han fingernemt visket Salven helt bort, saa fra nu af
saae hun ikke mere end alle andre.

NIS FORTRYDER

I Hørup paa Als brugte de i et Bol hver Aften at sætte Grød med Smør i ud til Nissen. For at drille ham dækkede Pigen engang Smørret til med Grød. Da nu Nis ikke fandt Smørret som sædvanlig, blev han saa gal at han gik hen og vred Halsen om paa en Ko. Han var imidlertid sulten og gav sig i Lag med den bare Grød; men da han kom lidt ned i den, opdagede han Smørret; og hvad han saa fik at gøre, det var at tage Koen paa Nakken og løbe ad Skaane i Sverrig. Dær vidste han der var en Ko, Mage til den han havde vredet Halsen om paa. Den bragte han saa tilbage og satte den i den dræbte Kos Sted. Ingen anede noget om det, før de den næste Dag havde Kørerne ude i

Gaarden for at vande dem. Da kunde Koen fra Skaane ikke finde ind igen, for den var jo ikke kendt med Stedet. De jagede ad den, men den vilde ikke finde ind endda. Da stak Nis Hovedet frem ad Loftslugen og raabte: „Tej 'en ve' æ Hvarn å le' 'en ind; den er kommen frå Skåne i Nat!"

II. SKÆMT OG ALVOR

GABELERNE I BRUNDE

Folkene i Gabøl brændte undertiden Tørvekul og kørte dem til Aabenraa for at sælge dem dær. Den første Dag kunde de naa til Skedebjærg ved Landsbyen Brunde. Her plejede de at holde Rast en Del af Natten for at lade Hestene faa et Tøjrslag paa Græsmarken, mens de selv tømte Madkurvene og fik et lille Blund. Folkene i Brunde var rigtignok kede af paa den Maade at miste deres Græs, men de var tillige

rædde for Gabelerne og turde ikke vove at drive dem bort med Magt. De tyede da til List. Gabelerne havde netop lejret sig udenfor det store stejle Skedebjærg. Mens Hestene græssede paa Kløvermarkerne, og Folkene i dybeste Ro sad ved Madkurvene, kom Brundemændene med et stort Vognhjul, omviklet med Halm og andre brændbare Sager. De stak Ild i disse efter at have stillet Hjulet paa Bjærgets Top. Gabelerne saae nok Ilden og snakkedes ved om, hvad det vel kunde være. Men da Hjulet begyndte at rulle ned ad Bjærget, blev de helt forskrækkede, og troede at den Slemme regerede her; de løb fra Madkurvene efter Hestene for at komme bort. Een af Mændene glemte at rykke Tøjrstagen af Jorden, men sprang ligefuldt op paa Hesten. Idet denne løb frem, gik Tøjrstagen løs og foer med et Stød i Nakken paa Rytteren, som raabte: Stræw å kør; æ er oldere'e skodt, men bryd jer itt om mæ. Siden hin Nat holdt Gabelerne ikke oftere Rast paa Kløvermarken ved Skedebjærg.

„GAVEL BULL“.

Engang var Gabelerne fælles om en Bull eller Bytyr; men de var ogsaa fælles om en Smedje, og paa dens Ryg voksede der dejligt langt Græs. Det var helt forkert, at saadant Græs skulde staa til Unytte, og saa vilde da Mændene, at deres fælles Tyr skulde have deres fælles Græs; men det var ikke saa nemt at faa den derop. Saa trak de den hen til Smedjen, tog et langt Vogntog, slog en Løkke paa den ene Ende

og lagde den om Tyrens Hals. Seks Mænd steg op paa Husets Tag for skiftevis at trække i Rebet og drage Tyren op. Da den var kommen midtvejs, aabnede den Munden paa vid Gab; og Mændene sagde: „Se hvor den gaber efter Græsset!“ Men, mærkeligt nok, da de fik den op til Græsset, vilde den slet ikke æde deraf — den var død. Deraf kommer Ordsproget: *Den gaver etter æ Græjs li'som Gavel Bull.*

I RUGEBAD

En Karl kom til en Gaardmand og vilde fæste sig. De blev godt enige om Lønnen, men da føjede Karlen til: „Jeg maa gøre Dig opmærksom paa en Fejl jeg

har. Jeg er ikke i Stand til om Morgenen at springe lige ud af Sengen, jeg skal altid sidde et bitte Korn i Rukkebjæ først." — „Saamænd," sagde Manden, „enhver har sine Fejl. Iblandt kan der paakomme mig en Raptus, saa jeg i nogle Øjeblikke ikke veed hvad jeg gør, men slaar omkring mig som en besat; men det gaar dog snart over." Første Morgen, da Karlen sad i Rukkebjæ, kom Raptussen over Manden; han kom farende og hamrede løs paa Karlen, der blev forskrækket og i Hast foer ud af Sengen. Saadan gik det hver Morgen, og saa lod Karlen Rugebadet fare, og Mandens Raptus hørte op.

HAARDT VILKAAR

En Jyde var fæstet som Karl til en Mand sydpaa. Paa Vejen ned til sin Tjeneste slumpedede han først ind til sin Husbonds Nabo og spurgte sig her for om den ny Tjeneste! „Det er dejlige Folk — sagde Naboen. De har kun een sær Skik, og den maa nøje overholdes; ellers gaar det den tjenende galt, og han kan ikke se Ende paa sin Ulykke: Folkene dær maa aldrig levne det mindste af hvad Konen kommer i Fadet." „Ikke andet" — sagde Jyden; og saa gik han i Tjeneste. Konen tog vel imod ham og satte straks et Fad Grød frem, som han snart gjorde Ende paa. Saa gav hun ham igen en god Støvl; ogsaa den forsvandt omsider. Nu blev Konen jo lidt forundret og gav ham da endnu en Skefuld. Karlen

„Rugebad" tager man ved at sidde halvt oprejst i Sengen og gotte sig.
„Støvl" eller „Stejl:" Grundlag.

aad, saa han maatte sprække, og fik omsider gjort ren Kant. Ved det Lav kom Manden ind; men nu sprang Karlen hen til ham og stønnede: „De' er mæ, Husbond, der sku' ha tjen' jer; men her ser a nok, a ka' ett blyw'!“ „Hvad er det for Snak? Du har da ikke faaet saa svart Arbejd endnu!“ „Nej! men mi' Lyw staar'et misæl ett ud, a er ved å sprækk'.“ Nu kom de paa det rene; og da Karlen hørte, at han ikke skulde æde op, blev han dær og var vel tilfreds, og Manden ligesaa.

OGSAA EN SAKSER

En Aften kom en Rejsende fra Saksen ind til Pastor Petersen i Tinglev og bad denne om en Rejsepenge. Den godhjærtede Mand gav ham en rigelig Almisse og underholdt sig venlig med den Fremmede. Straks efter Tyskeren var en Jyde traadt ind og havde hørt det hele. Han gik nu hen til Præsten og sagde: „A er og en Sawser; vil I nu gi mæ et Par Skilling?“ „Ja vel — sagde Præsten — man hører det nok paa Eders Maal.“

KIRKEN PAA RØMØ

For mange Herrens Aar siden udbrød der en Strid mellem Folkene paa Rømø. De paa Nordlandet var imod dem paa Sydlandet, og det endte med at de vilde skilles ad og danne to Sogne; Nordlandsfolkene vilde saa bygge sig selv en Kirke for ikke at have mere med de andre at skaffe. Men Præsten vilde meget gærne holde Sognet sammen; han mæglede det bedste han kunde, og fik dem

da saa nogenlunde forligte. Men Nordlandsfolkene vilde nu dog i det mindste have noget ud af det: den gamle Kirke skulde flyttes længer nordpaa, om det saa kun var en Fodsbred. Præsten var imidlertid en snarraadig Mand og hittede paa Udvej. Han siger da til dem: „Næste Søndag kommer I til Kirke alle Mand, og sørg for at faa enhver med.“ Næste Søndag var Kirken stuvende fuld. Efter at Præsten havde præket og velsignet Menigheden, siger han: „Nu Folkens — lad os saa komme til det med Kirken; nu vil vi saa se at faa den flyttet.“ Han gik derpaa ud af Kirken og om til den nordre Side, og alle fulgte ham. De blev saa enige om, hvor langt Kirken skulde flyttes; og Præsten skrabede en Streg med Foden som Tegn. Lige paa det Sted lagde de Møllerens røde

Hue. Den skulde være Kendemærke. Afstanden fra Muren var kun en god Fodsbred. Præsten bød dem nu alle gaa om paa den modsatte Side og saa skubbe paa een Gang; han vilde selv blive her omme og vare dem ad, naar det var nok. Der blev saa givet et Tegn, og de skubbede af alle Kræfter. Lige med ett kommer Præsten løbende om til dem med udrakte Hænder og raaber: „For Himlens Skyld, Folkens, ikke mere! Den er gaaet helt over Huen!“ Men det skulde Præsten heller ikke have sagt, for nu vilde Folkene fra Sønderlandet have den flyttet tilbage — de var jo ligesaa stædige som de andre; og det kneb for Præsten at faa dem til at opgive det Forsæt.

DRENGENS TRÆSKO

En Dag ved Flyttedagstid gik en Dreng hen ad Vejen. Han skulde første Gang ud at tjene. Sin Trøje og sine Strømper og Træsko havde han taget af, for det var en varm Sommerdag, og nu bar han det hele paa Nakken. Som han gik dær, kom en rig Gaardmand fra Byen kørende, og Drengen fik Lov at lægge sin Pakke op i hans Vogn; selv kunde han ikke komme op at age, da Læsset var for stort. For Nemheds Skyld vilde han gaa ad Stien over Kirkegaarden. Men i Kirken var der just Gudstjeneste, og saa tyktes ham dog, han maatte ind og høre lidt til, da Manden jo kørte langsomt og var let at naa. I Kirken var Præsten netop i Gang med at katekisere; og vor Dreng stillede sig saa paa Gulvet ved Siden af de andre Dreng. Det varede ikke længe, saa

kom Præsten til ham og spurgte ham: „Hvor rejste saa den rige Mand hen?“ „Han kør' te Nustrup me' ti Tynder Row,“ sagde Drengen. „Nej, min Søn, han rejste til Helvede.“ „Nu Pinedø' da, mi' Jækkert å mi' Trææsk'!“ udbrød Drengen og løb ud af Kirken for at redde saa meget som muligt.

KASSØ DRENGE

De Kassø Dreng, Hjordkær Sogn, maa have været meget trættekære, stridbare Folk; thi enhver kender det Mundheld: „*Vi er int skillest ad endno,“ soj Kasse Dreng', da haj di slåset i tre Döjn.*

FØR PRÆSTEVALGET

Tre Præster fra Østereggen skulde paa Valg i Bylderup. Dagen før kom den ene kørende og naaede en lille Dreng, som spurgte: „Må æ itt ag' me'?“ — „Jo, min Dreng, hvorfra er Du?“ — „Æ er fra Bylderup.“ — „I skal jo have Præstevalg i Morgen; har Du ikke hørt tale om, hvem der vil blive valgt?“ — „Næj, æ har itt, di snakker kuns om di to; den jenn' fra Felstej renn di alder å.“ — „Hvorfor ikke det?“ — „For di sejer, de' er en skidt Ka'l, der drikker å spiller Kott å ligger oldtins i Spetakkel me' sin' Sownfolk.“ — „Kender Du ham, min Dreng?“ — „Næj æ gør itt.“ — „Da er det mig, man taler saa smukt om.“ — „Æ vil a'!“ skreg Drengen.

KLOKKESNAK

En Pige havde to Friere, men vidste ikke rigtig hvem af dem hun skulde tage. Hun gik da til Præsten og bad ham om Raad. Han sagde til hende: Næste Søndag skal Du lægge Mærke til, hvad Klokken siger, naar de ringer

sammen. Saa tænker Du først paa den ene og saa paa den anden Frier. Klokken vil saa stemme i med: „Tej ham“ og „Tej ham ej“. Pigen gjorde som Præsten sagde, og efter Gudstjenesten kom hun glædestraalende hen til Præsten og sagde: „Æ Klok soj regte' ve' æ Ræætt': Tej ham!“

EN BØNNENS MAND

Bønderne i Bylderup bad engang deres Præst om, at han paa Prædikestolen vilde bede om Regn, da det i lang Tid havde været slem Tørke, og Markerne trængte haardt til Væde. Saa svarede han: „Det skal ske, Børn; men lad os nu først bie til vi faar Vinden om i et andet Hjørne, saa skal jeg nok bede om Regn.“

FRED UDI KIRKEN —

Biskop Brorson var engang paa Visitats i Vodder Kirke. Da Gudstjenesten havde Ende, spurgte Bispen jo, om der var nogen i Menigheden, der havde noget at klage over. Da er der saa en gammel Kone fra Birkelev, som siger: „Der sker en stor Forargelse her hver Søndag; Præsten og Degnen de skændes for Alteret.“ Bispen kalder dem da for sig og spørger, om det er sandt. Hver af dem siger nej, han veed sig helt uskyldig, og de vil skyde Skylden over paa hinanden; og saa blev de derover saa usaattes, at de kommer op at flyvskændes. Saa kunde Bispen jo nok se, hvordan det var fat.

VALSBØL DEGN

Kirkeklokken i Valsbøl skal i gamle Dage have været saa lille, at den ikke kunde høres ned over Byen. Degnen ventede da til Folkene fra Meden var komne, saa gik han omkring Kirken og saae ud, om der ellers var flere at se; og hvis der ikke var, gik han ned ad Byens Hovedgade og raabte:

Kommer no, I Valsbøl Mind!
 Di Mejn Mind er kommen,
 så nær som æ Skræjjer frå Skeggevaj,
 men ham hær æ int fornommen.

SOTTRUP PRÆST OG BØNDER

I Rationalismens Tid var der en gammel Præst i Sottrup, som ogsaa gav sig til at præke den nymodens Lære. Alle de gamle Bønder var meget fortrydelige herover. Saa flokkedes de en Søndag Morgen alle sammen udenfor Kirkegaarden. Og dær kom han jo, den gamle Mand, nede paa Vejen med Bogen under Armen. Da træder de ham imøde og siger: „Hva' hær I no tænt, Fatter, I vil prer'k' edaw, den gammel Lær' helder den ny?“ — „Jeg har tænkt — siger Præsten — at præke ligesom sidste Søndag.“ — „Ja — siger Bønderne — men så skal I alder komm' løwind' Præst a æ Kirk'!“ — „Godt Børn — siger da Præsten — saa kan I ogsaa faa det efter den gamle Lære da.“ Og det blev det saa ved med i hans Tid.

HVOR I MINDST VENTER DET

For mange Aar siden levede paa den slesvigske Vestkyst en Præst, som var meget hidsig og opfarende, naar der gik ham noget imod. Saa en Dag først paa Høsten hændte det, at et Par Kvier var blevne borte, og Præstens Karl, Jakob, blev med Vogterdrengen sendt ud for at lede efter de to Høveder. Jakob var lige saa koldblodig som Præsten var galhovedet.

Ved Middagstid kom de hjem igen med uforrettet Sag. Præsten blev ilter og gav sig til at spørge dem ud, hvor de havde været. Ja de havde jo ledt nede i Engen, hos Naboens Køer og flere andre Steder.

— Ja dær har vi det! sagde Præsten. Har jeg ikke sagt

Jer tidt nok, at naar noget bliver borte, skal I lede om det paa Steder hvor I mindst tror at hitte det. Ser nu til I faar noget at æde; og naar I gaar ud igen, saa husk paa, hvad jeg har sagt.

Efter den Tiltale gik Præsten ind i sit Studerekammer; men næppe havde han forvundet sin Ærgrelse, før der meldte sig en ny. Som han ser ud ad Vinduet, bliver han Jakob og Drengen var, der kom bærende med den lange

Brandstige og stillede den op til Taget lige udenfor Præstens Vinduer, hvorpaa Karlen giver sig til at stige til Vejrs.

Det blev Præsten for meget, og han foer ud af Døren og spurgte dem, hvad her skulde gaa for sig. — „Har jeg ikke sagt, I skulde gaa ud og lede efter Kvierne?“

„Jo, men Præsten sagde, vi skulde søge hvor vi mindst ventede at hitte dem; og jeg tror nu, at vi allermindst finder dem i Storkereden . . . Men hvad er det?“ udbød Jakob, da han imidlertid var kommen op paa Mønningen. Pastoren faar jo Ret alligevel. Ligger de Skarn ikke dernede og snuer, mens vi gaar her og leder!“

„Hvad behager,“ udbød Præsten, „Du vil da ikke bilde mig ind, at de er dær oppe?“

„Nej,“ svarede Jakob sindigt, „men heroppe fra kan jeg saamænd se dem ligge midt inde i vor Havremark.“ Hm, det Raad skal jeg lige godt skrive mig bag Øret, brummede Jakob, da han steg ned.

TROLDEN I GRØDFADET

Jessind var der en Mand som var så fejt gjerre. No år hans Folk oldti' æ Grör rent aw. „Guj bevares hvor I ærrer!“ so' æ Mand jen Awten te dem. „Ja — so' di — de' kømmer aw te der er såen net Piig' nejen i æ Fa', hind' vil vi jo kun gjærn' se.“ Bi kun — tænt' æ Mand, å så fik han sæ et Grörfa', hvori æ Trolld var awmald å æ Buund. Og så so' han te dem, te di sku' tej dem i Agt for å komm' tebuunds i æ Fa', for dær var æ Trolld. „Ja — so' di — för æ Trolld skal ha jæn Mundfuld Grör, så

vil vi dog helder ær'en oldsammel"; å så år di elivel æ Grór aw.

BONDETAVER

Oldefars Far hed Jørgen Jepsen og boede i Nybøl i Hjordkær Sogn. Han var engang i Slesvig, og dær saae han noget Eksercits; og saa var der en Underofficer; han underviste i Fægtning. „Æ skuld' kun ha haj min gammel Slir'," sagde han, „der hænger hjemm' ve' æ Sæng, saa skuld' æ no ha hjolpen dæ Din i æ Skej'." Men saa forlangte de af ham, at han skulde prøve at slaas med Fægtemestren. Han vilde ikke have været til det; men de blev ved med ham, og han kunde ikke blive fri; saa gav de sig til at slaas. „Æ gör int saaren Koksprøng, æ gir Buundtøger"; og saa huggede han Fægtemestren en Arm af. Derfor maatte han i Tugthuset et Fjerdingsaars Tid.

HYRDEDRENGENS DOM

I Rensaa faldt der engang en Mand i Vandet og var ved at drukne; men paa hans Raab om Hjælp kom en anden til og rakte en lang Stang ud. Den druknende greb den og halede sig ind, men stødte med det samme sit Øje mod Stangen, saa han mistede Synet paa det Øje. Paa næste Ting mødte han da op og krævede Bod for det udstukne Øje. Dommerne kunde ikke blive enige om hvad de skulde gøre ved den Sag, og de opsatte Afgørelsen til næste Tingdag. Anden Tingdag var ovre uden at have bragt noget frem, og nu var tredje Tingdag nær. Herreds-

fogden red ad Tønder til, hvor Tinget dengang holdtes, og var allerede kommen til Rørkærbjærg, da han fik Øje paa tre Hyrdedrenge, der legede ivrigt paa en Stenbunke. „Hvad har I for, Dreng?" spurgte han. „Vi leger Ting," svarede de. „Hvad Sag har I for?" spurgte Fogden. „Sagen med Rensaamanden" var Svaret. Da standsede Herredsfogden sin Hest helt og hørte efter Drengenes Afgørelse; de kendte ham ikke, for han havde Kappen helt op over Ørene, og de lod sig ikke forstyrre. Det blev saa kendt for Ret: at Manden skulde kastes ud paa samme Sted i Aaen; og kunde han da redde sig ved egen Hjælp, skulde han have Bod for Øjet, ellers ikke. Saa red Herredsfogden til Tønder, og dømte som Hyrdedrengene havde sagt. Skælmen blev puttet ud i Aaen igen — og druknede.

PAA GALGEBAKKEN

Paa Nujbjerg ved Agerskov blev for over halvandet Hundred Aar siden to slemme Røvere hængt. Efter Henrettelsen, da det var blevet Aften og temmelig mørkt, kom der en Kræmmer, en Tamburetkræmmer af dem der handlede med Glas, hvori der var Skorpionolie og andre Lægemidler. Han havde ogsaa smaa Blik- og Kobberkedler med sig. Da han var træt og udaset, sad han og hvilede sig en Stund under Galgen.

Paa Grund af Henrettelsen var der denne Aften mange Folk forsamlede i Kroen, hvor de sad og drak temmelig dybt. Een af Gæsterne, en tysk Handelsmand, brovtede med, at han nok turde vove at gaa op til Galgen samme

Aften. Han væddede med de andre Gæster. Først skulde han spørge, hvordan de døde havde det, og siden skrive tre Kors paa Galgen til Vidnesbyrd om, at han havde været der.

Tyskeren kom dristig gaaende hen til Galgen og spurgte: „Wie steht's mit dem Quartier?“ Kræmmeren, der sad og hvilede sig, svarede: „Ganz schlecht!“ Nu glemte den anden i sin Rædsel at skrive Kors; han løb ad Byen til, hvad Remmer og Tøj kunde holde, og Kræmmeren bagefter ham med alt sit Glas og Skringletøj paa Ryggen. Det ranglede og klemtede for hvert Skridt.

Bleg som et Lig foer Staklen ind i Kroen; og da Svirebrødrene spurgte ham, hvordan de Hængte havde det, stønnede han: „Den ene er lige bagefter mig!“ Saa tabte han jo sit Væddemaal.

DE KRY TEVRINGER

En Onsdag i Fasten var tre Folk fra Tevring til Kirke i Døstrup, en Mand og to Kvinder. Da de skulde hjem, var det stærkt Snefog, saa man ikke kunde se det mindste. De var inde i Døstrup og ligeledes i Vinum. Man raadede dem til ikke at vove sig paa Vejen; men een af dem svarede kry:

Vi er af Tevring Stamm',
vi skal og nok Tevring ramm'.

Dengang førte en Sti over Vinum Mose fra Døstrup til Tevring. Den fulgte de. Da de var tæt ved Byen, hvor Vejen sidste Gang bøjer mod Nord, vilde de gaa lige til. De forfejlede Vejen, og indsaa først at de var farne vild, da de kom til de to Høje sydøst for Byen. Kvinderne satte sig, mens Manden gik for at søge Vejen. Han fandt den ikke, skønt han ikke var længer borte fra Hjemmet, end at han kunde høre Hundene halse i Tevring By. Heller ikke kunde han finde tilbage til Kvinderne, og næste Dags Morgen landede han i Lindet (halvanden Mil derfra). Uvejret var nu stilnet af, og Manden skyndte sig hjem til Tevring og fortalte Sagen. Man fandt de to Kvinder frosne ihjel, med frosne Taarer paa Kinderne, og Tørklæderne svøbte om de stivnede Ben.

GAMLE SØNNIK

I Toftlund var der en Mand som hed Sønnik. Han havde haft en Retstrætte, og dens Udfald gik ham imod. Baade han selv og alle andre mente, at Herredsfogden havde gjort ham stor Uret. Saa var det en Morgenstund; da hørte de Kirkeklokken ringe for en død. Toftlund Kirke ligger noget udenfor Byen paa en høj Banke. I Sønderjylland ringede man altid, først naar een var død, saa naar Graven var kastet, og endelig ved selve Jordefærden. Den Dag blev Folk forundrede over, at det blev ved og ved med at ringe; man vidste heller ikke af, at nogen havde ligget for Døden. Saa omsider gik Præsten op i Klokketaarnet, og dær stod gamle Sønnik og havde nu ringet i to Timer. Præsten sagde da: „Hvem ringer I for, Sønnik?“ Og Sønnik svarede: „*A ringer for æ Ret!* For den er død nu. Og vi plejer jo altid van at ringe, naar nogen er død.“

Saa syntes det ham, der skulde ogsaa ringes for æ Ret.

III. GENNEM TUSEND AAR

HOLGER DANSKE

Holger Danske sidder i et Bjærg ved Møgeltønder. Engang vil Tyrkerne komme ind i Landet og slaa vor Hær; de vil vande deres Heste i Kongeaaen. Da kommer Holger, og under hans Førerskab skal tolvaars Drenge slaa Fjenderne og frelse Landet.

EGVAD KIRKE

Dengang man vilde bygge en Kirke i Egvad, var der en Bygmester som paatog sig at gøre det; han skulde være færdig til fastsat Tid — og ellers miste sit Liv. Det gik jo ogsaa godt for ham og hans Folk; men mod Slutningen havde han Uheld med Arbejdet, og det saae ikke ud til, at han kunde naa det. Som Mesteren en Aften gaar tung i Sindet og grubler over det, kommer der en fremmed Mand hen til ham og siger, at han ser saa nedslaaet ud. „Jeg har vel Grund dertil,“ siger Mesteren, „men Du kan i hvert Fald ikke hjælpe mig“. „Det skal Du ikke sige,“ svarede den Fremmede. Bygmesteren fortalte da det altsammen, og den anden svarede: „Dit Liv hører allerede dem til, Du bygger for; men hvis Du vil høre mig til, naar jeg faar Kirken færdig til den bestemte Tid, skal jeg tage mig det paa; for jeg er lige saa god Bygmester som Du, og tilmed meget heldigere. Dog, hvis Du kan nævne mig ved Navn før den sidste Sten er muret i, saa skal Du være fri for at høre mig til. Vælg nu selv, som Du vil. Det gik Byg-

mesteren ind paa og rakte ham sin højre Haand; den anden trykkede den og forsvandt hurtigt; sjæleglad gik Bygmesteren hjem, thi han tænkte: vil han ikke selv sige mig sit Navn, skal jeg nok faa det lokket ud af hans Folk. Næste Morgen tog den fremmede Mester fat; han brugte hverken Haandværker eller Haandlanger, og Arbejdet skred dog rask fremad. Natten før Kirken kunde blive færdig, laa Bygmesteren paa en lille Høj og grublede paa, hvor han dog skulde faa det Navn at vide, — da hørte han nogen synge inde i Højen:

„Ti stille Barn, sov sødelig,
i Morgen kommer Fader Sig
og bringer Kristenblod til dig.“

Nu vidste da Mureren baade hvem den fremmede var, og hvad han hed. Han gik straks til Kirken, og lige idet Solen kom op, saae han Bjærgmanden staa ved Syd-siden af Taarnet med den sidste Sten i Haanden, rede til at sætte den i et Hul i Muren. Og han sagde til ham:

„God Morgen, Sig, God Morgen, Sig,
sætter Du nu den sidste Sten i?“

Da blev Bjærgmanden saa vred, at han slængte Stenen helt over til Kassø. Derfor er der endnu en Aabning i Egvad Kirkemur paa det Sted; man har senere sat et Vindu i Aabningen.

Da Kirken var færdig, kom alle Folkene sammen for at se den. Men der kom ogsaa en fremmed, og han sagde: „Mesteren har ikke faaet Kirken færdig, der er glemt en Sten i Muren; derfor har han sit Liv forbrudt.“ Nogle af Folkene gav ham Medhold. Men Bygmesteren forstod, at det var een som var sendt af Mester Sig, og han traadte

hen for ham og sagde: „Hvi tør Du forlange Blod af Kristne?“ Da flygtede den Fremmede hurtigere end en Hest kan løbe, og forsvandt. Saa gik de ind i Kirken til Gudstjenesten. Men da de begyndte paa den, kom en sort Mand farende ud fra Kirkeloftet gennem Aabningen i Muren; og han forsvandt ned i Højen, hvor Mesteren havde hørt Trolde navnet nævnes.

SOTTRUP KIRKE

Da Indbyggerne i Sottrup og Snogbæk vilde bygge en Kirke, vidste man ikke ret hvor den skulde staa. Nogle vilde have den i Sottrup, andre i Snogbæk. En gammel Mand raadete til at bygge den imellem begge Byerne, paa en Bakke der nu kaldes Abildgaardsbjærg. Det Raad fulgte man og tog fat paa Arbejdet. Men alt hvad man byggede om Dagen, blev nedrevet og ført bort om Natten, uden at nogen vidste hvor det blev af, eller hvem der tog det bort. Saa hørte man, at Stenene var fundne paa en høj Bakke i den vestre Ende af Sottrup, men man kunde ikke forstaa hvad det skulde sige. En Nat havde den gamle Mand en underlig Drøm: han saae en Engel staa ved sin Seng og vinke ad ham, og den førte ham hen til det Sted hvor man byggede paa Kirken. Her saae han en Mængde Væsener, der hurtigt tog Stenene ned og førte dem bort og lagde dem paa en Bakke i Vester Sottrup, hvor andre lige saa hurtigt byggede op. Englen førte ham saa atter hjem og forsvandt derpaa; men i det samme mente Manden at høre de Ord: „Grav i Morgen tre Fod dybt i Jorden paa det

Sted hvor Alteret skulde have staaet i den ny Kirke.“ Da Manden næste Morgen vaagnede, mindedes han hvad han havde drømt. Han skyndte sig til sine Naboer for at fortælle dem det, og saa drog man op til Abildgaardsbjærg. Den gamle gav sig til at grave; og da han havde gravet de tre Fod ned, kom Liget af en ung Pige til Syne. Man glædede sig over at Kirken ikke var bleven vanhelliget, og snart opførtes Sottrup Kirke paa det Sted hvor den staar den Dag i Dag.

DANEBROGSSKIBENE

Paa Genner Mark ved Aabenraa var der længe Rester tilbage af et Oldtidsminde. Der skal i sin Tid have staaet

tyve større og mindre Kampestene, afbanede i Form af Skibe og stillede paa en jævn Plads i langagtig Kreds.

Om disse Stene fortælles, at da Kong Valdemar Sejr havde overvundet de hedenske Estere ved Jærtegnen med den himmelfaldne Fane, lod Kongen ved sin Hjemkomst disse Stene rejse ved Genner Bugt, til Minde om Sejren; og derfor kaldtes de Danebrogsskibene.

KONG ABELS JAGT

Abel var alle sine Dage en stor Jæger. Da han skulde til at dø, ønskede han sig i Stedet for den evige Salighed at kunne jage evigt. Og det blev ham tilstaaet. Tidligere jagede han paa Jorden og gjorde alle de Mennesker han traf paa, Fortræd. Men saa gravede man hans Lig-op — det ligger i Dyrehaven ved Slesvig —, og vendte det om og stødte en Pæl igennem det. Siden den Tid jager han ikke mere paa Jorden; man hører kun hans Stemme, naar han raaber sit stadige: Hallo, Hallo. Men hans Hunde løber endnu paa Jorden, de har brændende Øjne, og de spyr Damp og Ild. Man hører ham ofte jage paa Skovby og Husby Marker, og mange har haft med ham at gøre.

Engang kom en Bonde fra Skovby kørende hjem fra Marked. Han havde vel drukket lidt for meget. Da hørte han Halloraab, Piskeknald og Snøften og Prusten af de gloende Heste og Hunde. Han kaldte ad Kong Abel og bad saa meget om at faa Lov at tage Del i Jagten. Bonden kom saa med i den vilde Skare; man gav ham Krudt og Bøsse, og han skød mange Harer. Da Jagten henimod

Morgen var til Ende, bad han Kong Abel om at maatte tage et Stykke Vildt med hjem, og Kongen kastede ogsaa en tung Byrde til ham paa Vognen, idet han sagde: „Dær har Du en Steg, meget for god til en Bonde.“

Da Bonden omsider kom hjem, spurgte hans Kone, hvor han havde været saa længe. Han fortalte nu, hvordan han havde været paa Jagt med Kong Abel, og at han bragte hende et Par Harer eller en Hjortekølle med hjem. Da saae Konen efter, men hvad fandt hun — det var ingen Hjortekølle, det var Køllen af et Hesteaadsel.

MAAGERNE I SLESVIG

Kong Abels Mænd, som hjalp ham ved Mordet paa hans Broder Erik, døde alle en ynkelig Død; een blev dræbt ved Tavlbordet, en anden blev radbrækket, en tredje ihjelslagen af sine egne Folk. De og alle Kongens Mededsmænd, som svor ham fri for Mordet, er efter Døden bundne til det Sted hvor de øvede Skændselsdaaden.

Lige overfor det Sted hvor Abels Slot stod, ligger en lille Ø i Slien, Maagebjærg; hvert Aar paa St. Gregors Dag kommer Maagerne derhen og bygger Rede; Staden giver dem en Fisker til Værner, han kaldes Maagekongen. Naar de nu to Gange har ruget Unger ud, og det tredje Kuld netop er krøbet ud af Ægget, saa stormer man Lørdag Middag paa Slaget tolv fra alle Sider løs mod Bjærget. Drengene griber de nøgne Unger, Skytter nedlægger de øvrige; hele Slien vrimler med Baade, og Skuddene knalder rundt omkring. Lige til Søndag Middag Klokken tolv varer Maagejagten. Da er de efterle-

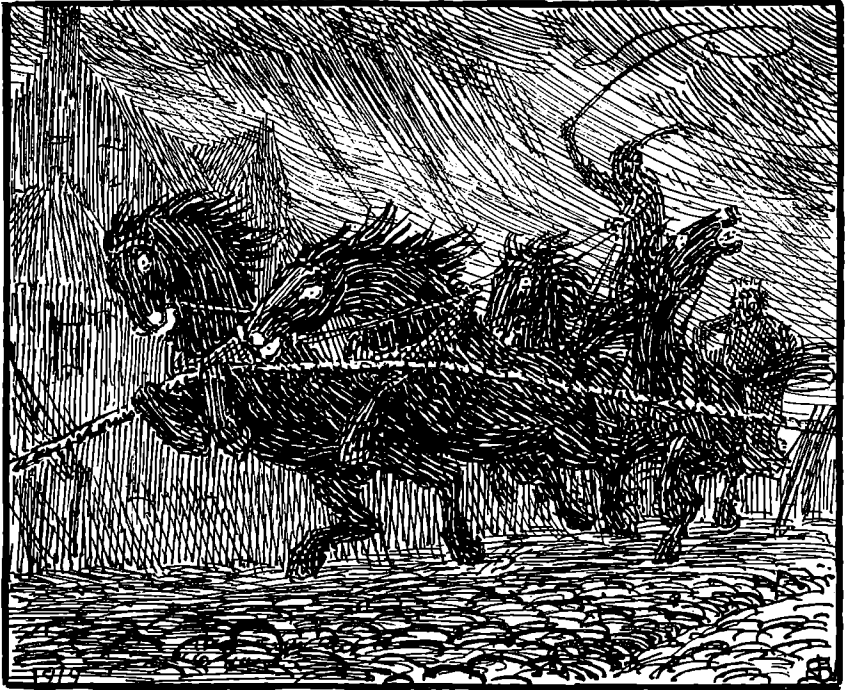
vende Maager sorgfulde dragne bort, men de maa hvert Aar komme igen og ruge.

Thi Maagerne er Kong Abels Mænd og kan ikke blive fri fra dette Sted. Kun dersom deres Maagekonge en Gang ikke skærmer dem, og de altsaa ikke faar Fred i Tiden før Maagejagten, saa har de Lov til at blive borte i syv Aar. Det skete en Gang i Førstningen af det nitende Hundredaar, idet de blev kyst i et slemt Krigsjaar.

Men først naar det gentager sig tre Gange i Træk, at man bryder den gamle Skik, bliver de helt fri for Forbandelsen.

DEN SORTE DØD

Da den sorte Død var i Øster Løgum Sogn, døde alle Folkene her, saa nær som tre Karle; de murede sig nemlig inde i en hvælvet Port i den Gaard som nu ejes af Nis Madsen i Hovslund. Fødevarer tog de med for seks Maaneder. Hver Ugedag gik de uden for og hejsede et Stykke frisk Kød op paa en lang Stang. Dær hang det til de kom næste Gang og tog det ned. I lang Tid var Kødet helt fordærvet og sort, naar det kom ned, og dette var Tegn paa, at Pesten endnu var i Luften. Saadan blev de ved, indtil endelig en Dag Kødet var frisk, da de igen tog det ned; nu var der ikke længer nogen Fare. Saa sagde de til hverandre: „Lad os nu se hen til vor Nabo.“ Der var dengang tolv Gaarde i Byen ligesom nu. De gik fra Hus til Hus, men fandt blot døde Folk og Kreaturer. Saadan vandrede de fra By til By i hele Sognet. Folk laa døde ude paa Marken ved Plove og Led, og der var intet andet levende end Ørne og Rovdyr. Der stod Huse og Gaarde tomme i op mod tredve Aar efter den Tid.

KONG ABEL OG REBSLAGERNE.

Igennem Sønderborg farer Kong Abel med fire sorte Heste for sin Vogn. Engang vilde et Par Rebslagere standse ham og spændte Reb over Perlegade mellem Anders Krafts og Per Henriksens Huse. Men da Kongen kom, brast alle Rebene for ham.

JUNKER VIGGE

Junker Vigge boede paa Vold ved Varnæs Vig. Han havde en Kæreste ovre ved Helnæs paa Fyn, men maatte

ikke faa hende for Forældrene. Saa tog han nogle af sine Mænd med og bortførte hende en Gang der var Havis. Men paa Tilbagevejen brød Isen op, og de kom til at flyde paa Isflader hver for sig. Hun kom dog i Land, og da hun mente, at hendes Kæreste var druknet, saa gik hun i Kloster. Junker Viggé blev ogsaa reddet og mente ligesaadan, at hun var druknet. Men en Tid efter fik han opspurgt hvor hun var. Saa vilde han have hende ud, men det gik ikke, da hun var indviet. Omsider fik han dog Lov til at blive viet til hende, men der drog en Adelsmand med dem over til Varnæs Kirke. Det var om Natten, og saa lod de Præsten hente op til Kirken. De tog ham med Magt og tvang ham til at vie dem sammen. Da det nu var gjort, saa vilde Junkeren have hende med hjem paa Vold; men det vilde Adelsmanden ikke tillade, han trak sit Sværd ud og dræbte hende for Alteret. Hun fik sin Grav lige østen for Kirken, og der blev plantet et Ahorntræ paa den. Junker Viggé blev saa sorrigfuld og ked ad Livet, at han strejfede om i flere Aar uden at have nogen Ro paa sig. Tilsidst kom han her tilbage og lagde sig paa hendes Grav. Dær fandt de ham liggende død om Morgenen. Saa kom han til at hvile i den samme Grav som hans Kæreste.

Ahorntræet staar endnu lige ved den østre Ende af Varnæs Kirke. Knap en Alen fra Jorden er der en Hulning ind paa Siden af Træet. I den er der altid Vand, mest om Vinteren, men den er aldrig helt tør. Det skal være Saften af Træet som kommer derud. Vandet har staaet i stor Ry for sin Lægedom. Det er ikke saa mange Aar siden at der endnu kom Folk rejsende efter Vand.

LYSABILD

I Pestens Tid døde alle Folk paa Als, paa to Mennesker nær. Af dem havde den ene hjemme paa Øens Sydkyst, og den anden boede paa Nordkysten i Landsbyen Holm. Da nu Manden som var bleven tilbage i den sydlige Del af Øen, følte sig forladt og ene, krøb han en Dag op i en meget høj Abild, for at se om han dog ikke nogensteds kunde faa Øje paa et menneskeligt Væsen, der kunde være ham til Selskab. Tilsidst skimtede han et Lys langt imod Nord, det kom fra Manden i Holm. Af Glæde herover gav han Stedet Navn af Lysabild.

IVER LYKKES BORG

Ude i Engene sydvest for Tiset By findes der i Nærheden af Gelsaa Rester af et Voldsted. I gamle Dage var det en Borg. Paa den Borg boede Iver Lykke. Han var en stor Krigsmand; han reddede Dronning Margrete. Hun havde budt den svenske Konge til Barsel; men han kom ikke. Han skrev Krig tilbage. Iver Lykke var Dronning Margretes Hærfører; han vendte Skoene paa Hestene baglængs, for at gøre den svenske Konge vild paa Vejen, som han og hans Folk drog. Iver Lykke vandt Sejr; den svenske Konge blev tagen til Fange og ført frem for Dronning Margrete. Hun sagde til ham:

„Æ bøj dæ te mint Barsel,
da vild' do ikke komm',
æ byer dæ te min Kirkegång
dæ sjel te lille goj Fromm'.“

Engene norden for Voldstedet kaldes den Dag i Dag „Lykkeskjær.“ Agermarken sønden for Engene og næst ved Voldstedet kaldes „Lykkesager.“

THOMAS STURE OG KRISTIAN DEN ANDEN

Da den fangne Kong Kristian den Anden forlod Sønderborg Slot, fortæller man at den mægtige og rige Alsing-Herremand, Thomas Sture til Gammelgaard og Østerholm, modtog Kongen ved Skibsbroen for at tage Afsked med ham. Sture var temmelig skaldet; og Kongen sagde

skæmtende til ham, at den Storm maatte have været hæftig og stærk, som havde blæst Haaret af hans Hoved. Men Herremanden var ikke sen til at give Kongen Svar efter Tiltale: „Ja, men stærkere maa dog den Storm have været, som blæste Kronen af dit Hoved, Kristjern.“

KAPPEN I BYLDERUP KIRKE

I den vestre Ende af Bylderup Kirke hang der endnu for godt og vel hundrede Aar siden en tyk ulden Kappe, der var gennemhullet af Pile. Den var saa mølædt, at den tilsidst faldt ned af sig selv og blev fejjet ud med Fejeskarnet.

Dengang Kristian den Anden var fordrevet fra sit Rige, og de Store vilde vælge Hertug Frederik til Herre, da holdt Borgerne og Bønderne med deres Konge. Bønderne fra de omliggende Amter samlede sig paa Urnehoved Ting for at enes om at kræve ham tilbage igen. Men Herredsfogden for Slogs Herred, Nis Henriksen, var ogsaa ^{tel.} mødt op, og han lagde ud for dem, at de hellere maatte vælge den Herre der var hos dem, Kongens Farbror; den anden fik de alligevel ikke tilbage mere. Mange blev forbitrede over hans Ord, og Herredsfogden maatte fly fra Tinget, forfulgt af Bønderne.

Herom fortæller Sagnet: Nis Henriksen var bleven valgt til Opmand mellem Parterne. Han indsaa godt forud, hvad Fare der truede ham, og havde indrettet sig derefter. Herredsfogden ejede en smuk hvid Hest. Den fodrede han et Aar igennem hver Dag med Hvedebrød og Mælk og øvede den stadig i at løbe og springe. Og han

købte sig en stor tyk Kappe af rød Uld. Da Tingdagen kom, tog han den paa, satte sig til Hest og red til Urnehoved. Her red Fogden hen imod Bønderne og raabte: „Landets Folk holder med Landets Herre“, drejede saa rask sin Hest om og red bort ad Bollerslev til. Bønderne kom bagefter og sendte en Regn af Pile efter ham. For-

ved Landsbyen var der et Led, og det var lukket. En gammel Kone vilde skynde sig at lukke det op; men han raabte til hende, at hun skulde lade være, og lod Hesten sætte over. Derved vandt han Forspring for de andre, der ikke kunde faa deres Heste over Leddet. Derpaa gæmte Herredsfogden sig en Tid i Burkal Skov, som dengang var saa tæt, at Lyset kun et eneste Sted kunde skinne igennem. Den ny Konge skænkede til Tak Hajstrupgaard de Friheder den siden har nydt godt af.

Til Minde om den Dag lod Fogden sin Kappe, spækket med Pile, hænge op i Bylderup Kirke.

HERTUG HANS' KOBDELHEGN

Hertug Hans plejede hyppig at ride Jord ind til sine Herregaarde fra de nærmestliggende Landsbyer, og her ved forøgede han sine Marker ikke saa lidt. Det indredne Land lod han straks afpæle og siden indhegne med et vældigt Kobdelhegn. Et saadant Hegn var der ogsaa om Ladegaarden; men det kunde han ikke holde i Fred, for Sønderborgs Indbyggere brød hvert Øjeblik Hegnet ned og ødelagde det. Det blev Hertug Hans meget forbitret over. En Dag stod han i et Slotsvindu og saae en gammel fattig Mand gaa under et af Hegnene og samle tørre Grene op; da tog Hertugen en Riffel og fyrede løs, saa Manden faldt død om paa Stedet. Hans ulykkelige Kone sad tilbage med syv uforsørgede Børn, og hun kom da ned til Hertugen og klagede sin Nød, og foreholdt ham hvad han havde gjort; tilsidst spurgte hun ham om hvem der nu skulde forsørge alle hendes Børn.

Det skulde han nok gøre, svarede Hertugen, hun kunde blot komme og bringe dem med, saa skulde han nok forsørge dem paa samme Maade som han havde sørget for deres Fader. Denne Haan og Spot blev ikke glemt. Da Hertug Hans en Dag længe efter red ned ad Gaden med sine to Sønner, blev der skudt efter ham fra et Hus. Kuglen gjaldt ham selv; men den gik fejl og dræbte hans ene Søn. Det blev aldrig opdaget fra hvilket Hus Kuglen kom, men Folk mente dog, at det var een af hin Familie, som vilde hævne den gamle Mands Død.

BONDEN FRA ADSERBALLE

En Bonde fra Adserballe tog ofte ud til Sønderborg, og tiggede og bad Hertug Hans om, at han dog vilde lade ham beholde sin Jord. Hertug Hans blev tilsidst ked af det og paalagde de to Skildvagter ved Slotsporten, at naar den Mand kom igen, skulde de hugge ham ned. Dette gjorde de ogsaa, da han atter viste sig ved Indgangen. Men i samme Øjeblik hans Hoved faldt til Jorden, syntes begge Soldaterne, at der kom ligesom et Menneskes Skygge, der tog hans Hoved op og forsvandt med det under Armen. Da Hertugen laa paa det yderste, viste den samme Skikkelse sig for ham; og i Vildelse bad han de Tilstedeværende at vise den Bonde fra Adserballe ud, han vilde ikke se ham for sine Øjne.

HÆNGT VED LYS

Dengang Hertug Hans den Yngre herskede paa Sønderborg, blev der en Dag noget Flæsk borte af Slotshus-

holdningen. Syv Bønder fra Klinting blev mistænkt for at have stjaalet det, da de den Dag havde været i Slotsarbejde; og de fik saa Stævning til at møde paa Slottet. De seks blev hængt lige med det samme. Den syvende kom først om Aftenen, fordi han havde haft Forfald, og ham gik det ganske som hans Kammerater. Nogen Tid efter fandt man saa Flæsket i en Vandgrav; dær havde Tjenerskabet bragt det hen, fordi det var ved at blive fordærvet.

Fra den Hændelse stammer det Mundheld paa Egnen om noget som det ikke har Hastværk med: „*Han naaede det ogsaa, han der blev hængt ved Lys*“.

ALSINGERNES STRANDVAGT

Bønderne paa Als holdt meget omhyggelig Strandvagt under Kristian den IV's Kejserkrig. En kongelig Kammerjunker hørte i Odense Kongen selv rose Alsingernes Aarvaagenhed; men Junkeren paastod, den havde ikke saa meget paa sig; han vilde med sine Tjenere gaa i Land paa Als, uden at de skulde mærke det. Saa sejlede da Kammerjunkerens uden Pas til Als og gik i Land ved Nattetide; men Alsingerne var ved Haanden; de mærkede ham straks og forfulgte ham lige til Lysabilds Kirkemur. Her maatte han give sig, og da han blev klar over, at Bønderne ikke var til at spøge med, saa bad han for sit Liv og forsikrede, at han ingen kejserlig Soldat var, men en kongelig Hoftjener; dog, da han ikke med Pas kunde styrke sit Udsagn, blev han med samt sin Tjener dræbt paa Stedet. — Kongen tilgav Alsingerne

dette Mord, som viste, at hans gode Mening om dem var vel grundet.

FRI OS FRA DET ONDE

Peder Henriksen af Møgeltønder blev en meget gammel Mand. Efter Indskriften under hans Billed, som hænger i Kirken, døde han Aar 1592 i en Alder af 127 Aar. Da han var over fire Snese Aar, kom der en stor Vandflod. „Sønderbyen“ gik under; dens Indbyggere flygtede da op paa „Stjærnen“ ved den venstre Ende af Slots-

gaden. Her stod de raadville i store Skarer og stirrede paa Ødelæggelsen. Een havde stoppet sin Brønd, for at der ikke skulde komme Saltvand i den, en anden havde stoppet sin Dør, en tredje trukket sine Kreaturer ud; men hvad hjalp alt det — Vandet blev ved at stige.

Peder Henriksen havde hidtil ingenting sagt. Men nu udbrod han: „Godtfolk, I har forsøgt mange Ting; men det bedste har I forsømt.“ — „Hvad da,“ sagde de. — „At bede til Herrernes Herre,“ svarede han. — „Lad os da forsøge det“ — siger de — „men hvem skal gøre det?“ Flere raabte da: „Lad Peder Henriksen gøre det!“ Han var villig og raabte nu med Kæmperøst: „I Mænd fra Møgeltønder, ned med Kasketten og fald paa jere Knæ!“ Da nu hele Forsamlingen knælede, bad Peder Henriksen med stærk Stemme Fadervor; og idet han kom til den syvende Bøn, som han lagde særligt Eftertryk paa, saa tog Vandet til at synke. Hidtil var det steget jævnt og langsomt; men just i det Øjeblik gav det sig til at synke lige saa langsomt, og nu var Faren overstaaet.

SORG-AGRE

Under en Stormflod drev der en Del Gods i Land ved Ballum. En ung Mand fra Byen kendte nogle af sin Families Ejendele derimellem og gav sig til at bjærge dem. Som han stod dær, kom een af Strandrøverne fra Skærbæk til og vilde tage af Godset. Det blev til Slagsmaal mellem dem, og den unge Karl havde det Uheld at dræbe Voldsmanden. Nu var disse Strandrøvere den-

gang mægtige Folk, og paa Tinghuset fik de ham dømt til Døden. Det blev hans Moder grov sølle over. Hun gik til Greven paa Skakkenborg og klagede sin Nød og bad ham saa mindelig om, at hendes Søn maatte faa Naade. Det lovede Greven hende da ogsaa, paa det Vilkaar at hun skulde slaa en Fenne Byg fra Sol stod op til Sol gik ned. Den var saa stor, at fire Mænd kunde have Arbejd nok med den en hel Dag. Om hun kunde gøre det, skulde hendes Søn blive fri. Moderen gav sig i Lav dermed, og hun blev ogsaa færdig. Da hun havde skaaret den sidste Haandfuld af med Seglen, saa sagde hun:

Nu vil Solen under gaa,
nu vil jeg Guds Naade faa.

Men i det samme hun rettede sig op fra sin bøjede Stilling, brækkede hendes Ryg, og hun faldt død om. Modern fik sin Grav paa Ballum Kirkegaard. Ovenpaa Graven ligger en Ligsten, hvor hun er aftegnet med et Neg og en Segl i Armen. Fennen hvor hun skar Kornet, viser man endnu. Den kaldes den Dag i Dag *Sorg-agre*.

VILDSKYTTERNE PAA GRAM

For flere Hundred Aar siden styredes Gram engang af to yngre Adelsmænd. Deres Navne er glemt; men de blev kaldt for Vildskytterne. De førte et tøjlesløst Liv; især var de opsat paa at røve unge Piger og Koner og føre dem til Gram. Paa den Tid boede der i Fol en Gaardmand, Eskil. Han havde en eneste Datter, og hun var ualmindelig smuk. Da Eskil var ræd for Vildskytterne, holdt han hende indespærret i en lille Hjørnestue. Saaledes havde hun tilbragt seks Aar, da red Vildskytterne en Dag gennem Fol med en Flok Svende og Hunde. Som de nu vilde gennem Vadestedet i Bækken, kom der en Bonde kørende med et Læs Ris og spærrede derved Overgangen. Det varede den ene Vildskytte for længe inden Vejen blev fri, og han trak da sin Hundepisk og gav sig til at prygle Manden. Herover kom der nu saastor en Larm, at Pigen blev nysgerrig og aabnede et lille Kighul paa Klem. Det varede kun et Øjeblik, men een af Svendene fik dog et Glimt af Pigen at se, og han fortalte lidt efter sine Herrer derom. De lovede ham mange

Penge for at skaffe nærmere Oplysning; og en Nat blev saa Gaarden overfalden, og Pigen ført til Gram.

Faderen satte Himmel og Jord i Røre for at faa sin Datter igen og skaffe sig Hævn. Han var stadig paa Færde i Haderslev og Ribe for at klage sin Nød. Omsider kom der tre Hundrede væbnede Borgere fra Ribe roende i Baade opad Aaen; nedenfor Slottet forenede de sig med en Deling Krigsfolk fra Haderslev. Saa laa de om Slottet, og snart efter blev det stormet og brændt. De to Vildskytter blev dræbt; men man veed ikke om Pigen var levende eller død.

ANNE POST

Paa Tolgaard boede engang en adelig Frue, der søgte Kirke i Strukstrup. Paa høje Festdage gik Præst og Degn ude paa Kirkegaarden og turde ikke indlede Gudstjenersten før Fruen fra Tolgaard var kommen. Endelig siger Præsten:

„Nu ka do gå op å ring',
nu kommer æ Fråw frå Tolgaard.“

Degnen svarer:

„Nu kommer hun,
nu kommer Ann Post
frå Tolgaard öwer Tingvaj,
me' fiir' hviid' Øg,
me' Knøpper Hör
å Stykker Smör
å stuur' Råw-Lief'.“

Det fik Præst og Degn for at vente paa hende. Naar hun var ved Tingvad, en lille Fjerdingsvej borte, kunde man se hende, da der ikke var saa mange Træer og Buske som nu.

ØRNSHOLM OG SØNDERVOLD

I Arrild Sogn viser man endnu Spor af to Borge. Den ene hed Nørrevold eller Ørnsholm og laa mellem Arrild og Rurup; den anden laa paa Rost Mark og kaldtes Søndervold.

En Adelsmand havde øvet et Mord, og Kongen havde dømt ham fra Livet, dog paa det Vilkaar, at kunde han inden 24 Timer fælde et Rovdyr, saa skulde han tages til Naade. Adelsmanden havde saa Lykke til at skyde en Ørn; den faldt paa en Holm i Arrild Enge. Her byggede han sig et Slot og kaldte det efter Ørnen.

Den sidste Herre paa Ørnsholm og den sidste paa Søndervold var i mange Aar gode Venner. Men en Dag ved et Drikkelag paa Ørnsholm sagde Ejeren i Overmod til sin Gæst: „Jeg kan ikke se Solen staa op for din usle Kragerede derovre!“ Han mente jo Søndervold, som var gammel og simpel og bygget af Træ. Saa blev Herren til Søndervold hidsig, og svor at han vilde rive sin Borg ned og bygge den op saa høj, at Folkene paa Ørnsholm knap nok skulde se Solen, selv ved Middagstid. Det kom nu til en Ordstrid, og den gik saa vidt, at de undsagde hinanden paa Liv og Død.

En tidlig Morgenstund red begge Herrerne ud hver fra sin Borg, med alle deres Krigsfolk i Følge. Der var

to Veje mellem Borgene, og det traf sig saadan, at de hver kom sin Vej. De brændte saa hinandens Borge af; først paa Hjemvejen mødtes de, paa Broen over Arrild Aa; og her sloges de saa længe til hver eneste Mand faldt. Til allersidst huggede de to Borgherrer hinanden ned.

Paa Ørnsholm sad to Døtre ene hjemme. Da Slottet tog til at brænde, samlede de deres Penge og Smykker i et Jærnskrin, og med det sprang de ud af Kammersvinduet ned i Slotsgraven og sank til Bunds med Skrinet.

Dette Sted kaldes endnu Jomfruhøl. Naar man støder herved med en lang Stang, kan man høre Klirren af et Jærnskrin. Hver Nytaarsnat lyder klagende Røster fra Dybet. Den ene Søster jamrer: „Mine Ben er saa kolde!“ Den anden svarer: „Mine er ligesaa!“

Men de to Dødsfjender gentager stadig ved Nattetid deres sidste Færd. Folk som i Høstnætter laa paa Jagt ved Aaen, har hørt Herremændenes vilde Ridt og Vaabengny i Luften.

PIGENS SPRING

Hans Jepsens Datter i Lerskov var en ung Pige og hed Maren; hun blev forfulgt af en svensk Rytter, der vilde tage hende med Vold. Hun flygtede ud paa Mosen, og her spurgte hun en Mand, som var paa Arbejd, hvad hun skulde gøre, om hun skulde springe ud i en Tørvegrav. Han sagde: „Spring“, og saa sprang hun ud og druknede.

SVÆRDETS SKYGGE

Engang i gamle Dage var Staden Slesvig i Fjendevold, og Soldaterne drev deres Uvæsen i Domkirken. Det skal have været Kosakker. De lejrede sig omkring i Gangene, drak og spillede og bandede. Især een, der havde Uheld med Kortene, var værre end de andre; tilsidst raabte han, at han vilde stikke Øjnene ud paa Vorherre selv, og i det samme kastede han sit Sværd op i Luften. Men Sværdet kom ikke ned igen; det fløj af sig

selv op til Hvælvingen, hvor det til Spillernes Rædsel blev siddende.

Straks efter at Fjenderne var dragne bort, blev Sværdet taget ned; men dets Skygge blev siddende paa Hvælvingen. Man har tidt søgt at udslette den, ja tilmed hugget Sten og Kalk ud og fyldt Hullet til igen, men altid forgæves. Den næste Dag var Skyggen der paany, og den vises den Dag i Dag paa Hvælvingen over Hovedalteret.

SVENSKERNE I SOMMERSTED

I Svenskekrigens Tid var der i Sommersted en Gaardmand, Stamfader til Slægten Skau; saa vidt man veed, hed han Lavrids Nielsen. Han holdt tolv store Køer — for dengang var der ogsaa smaa Køer, Hedekøer, ligesom der nu er Hedefaar. Saa fik han Bud fra det svenske Hovedkvarter, som var i Refsø, om at afgive Halvdelen af sine Køer, og han adlød. Der gik fjorten Dage, og nu kom der Bud om, at han skulde af med Resten; det vilde han ikke. Saa tog han Køerne væk og gravede sine Kostbarheder ned i Laden, og flygtede selv til Haderslev, hvor der var Fred, for dær var givet Brandskat. Efter en Tids Forløb var Manden hjemme for at se til sin Gaard en Nat. Da var Sommersted fuld af Soldater, og der var kun en Pige paa Gaarden; men dengang stod alt endnu godt til. En Tidlang efter var han atter hjemme at se til Gaarden en mørk Nat. Da havde Pigen holdt til med Soldaterne, og Kisten fandt han opbrudt og Kostbarhederne tagne. Selv blev han forfulgt af en Soldat,

som var saa nærgaaende, at Gaardmanden knap nok kunde løbe fra ham. Saa kom de til Kirken; og i den nørre Side af Kirkegaarden var en Brønd, der i katolsk Tid havde gældt for hellig; nu var den noget forfalden. Den laa lige i Kirkegaardsmuren. Men saa springer han over den hele Brønd; og Soldaten, som ikke vidste om den at sige, springer i. Saadan slap han fra ham.

POLAKKERNE OG TOFTLUND PRÆST

Paa den nordre Korvæg i Toftlund Kirke ser man et Billede af en gammel Præst, Hr. Anders Clausen. Han var Præst i Toftlund, dengang Polakkerne drog om og plyndrede. Præsten havde mange Bier. Nu vendte han sine Bistader med Bunden opad. Bierne sværmede da saa stærkt om Præstegaarden, at Polakkerne ikke kunde komme ind i den. De kom dog igen næste Dag. Een af dem var saa fræk, at han borede et Hul i en Ledstolpe, tællede en Træprop, som passede ind i Hullet, og puttede Præstens lange Skæg derind; saa drev han Proppen ind og tøjrede Præsten fast. Medens Præsten stod bunden, læste han en Forbandelse over Polakken, at denne ikke skulde komme ud af Verden inden han havde bedt ham om Tilgivelse. Præsten slap dog fra det med Livet; men Polakkerne satte Ild paa Præstegaarden, og hele Byen brændte. Indtil da hed den Herrested og laa oppe ved Kirken; men nu flyttede Folkene den, efterhaanden som den byggedes op igen, ned til Toften ved Lunden nord for Kirken. Siden da kaldte man den Toftlund.

Mange mange Aar efter kom en fremmed Mand rejssende til Præsten. Han sagde, at han var den Polak der havde tøjret ham ved Skægget. Efter sin Hjemkomst fra Krigen var han bleven meget syg; han kunde hverken leve eller dø. Han havde ingen Ro over sig, og saa var han dragen herop for at faa at vide hvad der var blevet af Præsten. Hans Broder havde kørt for ham den lange Vej. Han kunde ikke dø før han fik Præstens Tilgivelse. Den gav Præsten ham, og saa vandrede den gamle Mand

af igen. Men han kom ikke længere end til Kirkegaard-
den: dær faldt han død om.

Polakken fik sin Grav i den nordre af de to Kæmpe-
høje som dengang var paa Toftlund Kirkegaard. Endnu
i Mands Minde har man kunnet paavise Stedet, hvor den
Polak var jordet som tøjrede Præsten ved Skægget.

SMEDEN I SUSVIND

Gestrup By var overfyldt af Polakker. Indbyggerne
flygtede ind i Mandbjerg Skov og gemte sig her i en godt
skjult Skoveng, som kaldes Dynd. Nogle blev dog til-
bage, og blandt dem var Smeden Haulrig, der boede
vest for Byen paa et Sted som kaldes Susvind. Hans
Bolig laa lige ved Vejen, men Smedjen laa et Stykke til-
bage nede i Kaalgaarden. En Dag kom en Løjtnant hen
til Smeden for at faa sin Hest skoet. Som Smeden og
Løjtnanten var i Færd med dette Arbejd henne ved
Smedjen, hørte de Skrig inde fra Huset, hvor Konen var
ene hjemme. Smeden anede hvad der var paa Færde, og
spurgte Løjtnanten om han maatte komme sin Kone til
Hjælp. Han fik Lov dertil, tog en glødende Jærnstang og
løb med den ind i Huset, hvor han saae sin Kone kæmpe
med en menig Polak. Da Polakken saae Smeden med
den gloende Stang, slap han straks Konen og løb ad
Byen til, mens han truede med, at han nok skulde hente
Forstærkning og faa Kaal paa Smeden. Nu var gode Raad
dyre. Men Smeden var ikke tabt bag af en Vogn, han
griber rask sin Skohammer og iler efter den flygtende
Polak. Vejen til Byen gør en Bøjning. Den følger Polak-

ken, men Smeden snedløber ham og slaar ham med Hammeren midt i Panden, saa han styrter til Jorden. Derefter gravede Smeden ham ned bag Toftediget, og dær ligger han endnu.

GLEMT BARN

Da Polakkerne nærmede sig Sønder Vollum, flygtede Egnens Folk over til Rømø, Fanø og Sild. Een Familie naaede dog ikke at komme afsted før man allerede saae Fjenden komme farende i strakt Galop mod Byen. Nu gjaldt det at skynde sig, og i Hastværket glemte man en lille Patteglut i Vuggen. Moderen var fortvivlet og vilde med Magt tilbage ind mellem Fjenderne; men hun maatte blive, da de ellers maaske alle havde været om en Hals. To eller tre Dage huserede de i Byen, slagtede Kvæget og slæbte det øvrige med; derpaa drog de bort. Saasnart Vollum'erne fik Nys herom, skyndte Moderen sig hjem for at se hvad der var blevet af hendes Barn. Og glad blev hun, da hun fandt det roligt sovende i sin Vugge. Hun rev det op for at forvise sig om, at hun ikke tog Fejl — men det var plejet og renholdt og desuden indsvøbt i et stort Faareskind for ikke at fryse. — Meddelelsken har i sin Ungdom kendt en Datters Datters Datter af den forladte Glut, ved Navn Ellen Jacobsen, og hun har fortalt Historien.

GODE NABOER

I den meget haarde Vinter 1740 slap Vandet op, og Peder Kær og hans Nabo Peder Jørgensen i Hovslund havde begge kun en lille Pyt i Dammen paa den sidstes Grund. Peder Kær sagde: „Nu tør jeg vel ikke komme mere?“ Men Naboen svarede: „Vi vil skifte det nabolig. Saa hjælper Gud.“ Og der kom Tø inden Vandet slap.

ØRNENS DØD

Min Fader — fortalte en Mand — og saa Degnen i Gram var Venner. De var begge stærke Mænd og gik ofte paa Jagt sammen. En Dag først i 1820'erne, da jeg endnu var en lille Dreng, kom jeg ind i Stuen til dem, mens de læste sammen i Avisen. Der var ingen som sagde et Ord. Saa ser jeg op og lægger Mærke til, at Taarerne løb dem begge ned ad Kinderne. Det undrede mig, for de havde ellers ikke let til Graad, og jeg spurgte: „Far, hvad er der dog sket?“ — „Bonaparte er død,“ svarede min Fader.

FÆLLES EJE

Der var en Kammerherre paa Gram, som styrede hele Godset. En Gang skulde den gamle Kromand i Tiset, Hans Kristensen, køre med ham til Ribe, og de kørte gennem Endrupskov. Saa siger Kromanden: „Hvad tykkes nu Kammerherren om den her Egn?“ Ja, det kunde han ikke sige videre om, den saae jo noget ringe ud. „Ja,“

siger Kromanden, „de er saa fattige, at de ikke har Klæder til Kroppen.“ — „Aa,“ mente Kammerherren, „de ser helt ordentlige ud, naar de kommer ned til mig.“ — „Det kan a nok sige Grunden til, for de har kun een Kjole og ett Par Støvler for den hele By, og det hænger i Skolen. Naar de saa skal ned til Gaarden eller ud til Ribe, gaar de hen til Skolen og tager det, for dær veed de jo det er.“ Den Snak gjorde saa meget, at Folkene i Endrupskov blev fri for Afgifter i et Par Aar.

NYTTEN AF FREMMED SPROG

Paa Barsø var der i 1848 en Skolemester som hed Lorns. Efter at Oprøret var udbrudt, udstedte den „provisoriske Regering“ det Paabud, at der ved alle Skoler skuldes holdes Afstemning, om man ønskede tysk Undervisning indført. Lorns kaldte da Bønderne paa Barsø sammen og forelagde dem Spørgsmaalet. „Hva' men' I, lill' Folkens?“ sluttede han. — „Ja, hva' men' Du Lorns?“ svarede de.

„Æ tykkes — sagde Lorns — de' er it værd. Der kommer jo så sjolden en Boss heröwer.“

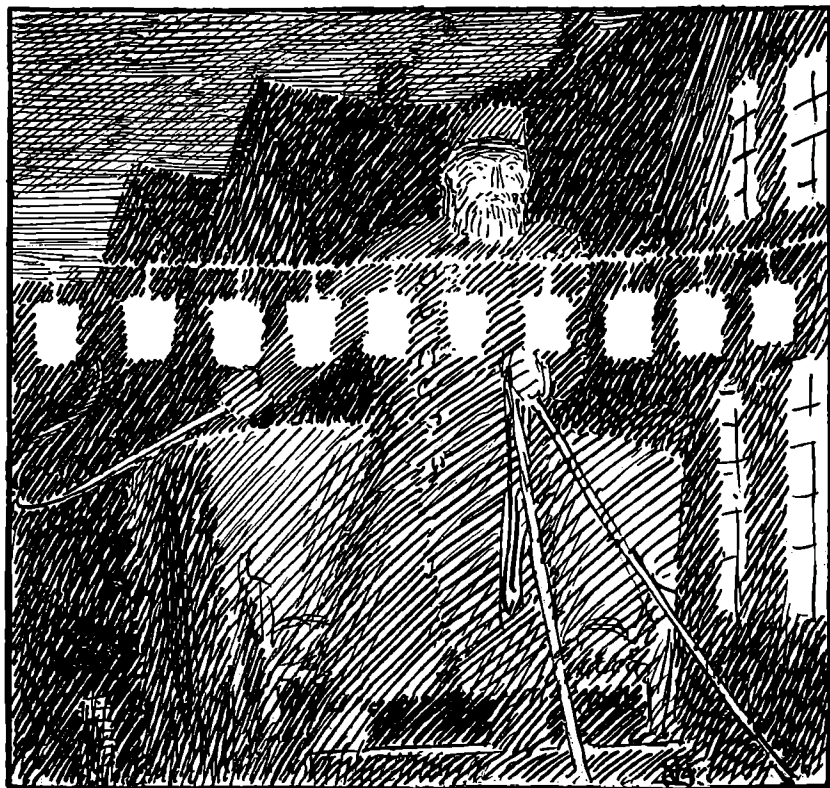
DA FREDERIK VII TJENTE EN DALER

En Kone fra Landet havde en Søn, som var Soldat, og hun vilde da gærne have ham fri af Tjenesten. Saa gik hun til Lyksborg Slot. Her standsede Vagten hende

ved Porten, men lod hende dog omsider slippe ind. Træskoene satte hun fra sig dernede og bød Vagten: „No må I pass' godt å min' Træesk' sålæng'!“ Saa fulgte Konen op efter nogle andre, der skulde til Foretræde; men ved Forværelsets Dør blev hun igen standset, denne Gang af en Lakaj: „Hvad skal hun, Mor! Hun kommer ikke ind. Har hun et Bønskrift med, saa giv det til mig!“ Men Konen lod sig ikke afvise, og de snakkede frem og tilbage; tilsidst blev hun højrøstet: „De' nytter itt nowe'; de' nytter itt! Æ skal snakk' me' ham sjel'.“

I det samme aabnedes Døren, og Kongen, som havde hørt det sidste, stak Hovedet ud og sagde venligt: „Kom I kun ind Morlil! Det er mig I søger.“ — „Er I ham sjel'! Jøsses, hvor er han før!“ Saa fik Kongen at vide hvad hun ønskede. „Men hvad hedder jer Søn, og hvor er han?“ — „Han jerrer Jens, å han må vær' her, for han tjen' jo æ Kung'.“ — „Det er ikke sagt han er her, Morlil, men vær I kun rolig og gaa hjem igen. I kan stole paa mit Ord; han skal blive fri.“ Men Konen vilde dog nok bede om at faa det sort paa hvidt. Saa gik Kong Frederik da til Skrivebordet og satte det skriftligt op for hende. — „No fær I da så manne Tak, Hr. Kung'; å her' er sin en Daler.“ Den var for Ulejligheden. Kongen vilde ikke tage imod den, men det hjalp slet ikke: „Æ Præst hjemm' fær oldtins tre Mark for et Par Raj', så en Daler ka' alder vær' for møje te' æ Kung'.“ Dermed forsvandt hun, og lod Kong Frederik staa med sin Daler.

før: fed. Raj: Rad, Linie.

POSTKUSKEN

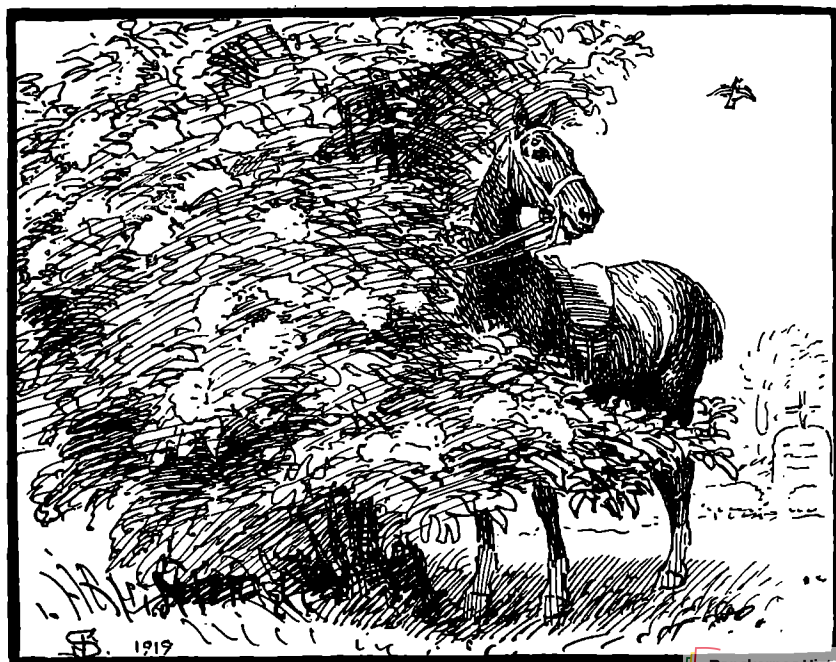
Min Kæreste var Postkører under Krigen 1864 — fortalte en gammel Pige. En Aften kørte han ind i Haderslev; det var vistnok lige efter Dybbøls Fald. Da saae han, at to tyske Købmænd havde illumineret: De var Genboer, og mellem deres Huse var spændt en Jærntraad, hvori der hang blaa, hvide og røde Lygter. Nu kunde min Kæreste straks skønne, at ved at rejse sig op paa Bukken var han i Stand til at naa Snoren. Da satte han stærk

Fart paa Hestene, rejste sig og tørnede med sit Bryst imod Jærntraaden, saa at den brast, og alle Lygterne faldt til Jorden. Men hans Bryst kunde ikke taale det voldsomme Stød; han blev syg, og snart efter døde han. Saadan mistede jeg min Trolovede.

HYLDETRÆET

Der staar et Hylde træ paa Agerskov Kirkegaard ved den nørre Kirkemur. Sagnet fortæller, at naar det to Gange er blevet omhugget og er vokset op igen, saa skal den danske Konge komme og binde sin Hest ved det. Det er nu ved at gro op tredje Gang.

KILDER OG HENVISNINGER

KILDER

ved gælder Meddeleren, efter gælder den folkelige Fortæller, tr. siger: trykt i Alle de utrykte Opskrifter tilhører Dansk Folkemindesamling undtagen 1) de der er mærkede T. K. (Tang Kristensens Samling), og 2) de med Mærket 1919, som er komne til Udgiveren i Aar.

I. TROLD OG GENFÆRD (S. 11).

- BARSTENEN tr. C. Lorenzen Minder fra Sundeved 1859 S. 4. Tre Tegninger af Joakim Skovgaard, hvoraf den ene paa Titelbladet.
- FIND OG KIND tr. Müllenhoff Sagen Märchen u. Lieder der Herzogthümer Schleswig etc. 1845 S. 292 (J. F. Lorenzen, Kestrup).
- SKATTEGRAVERNE tr. Müllenhoff S. 205 (H. Petersen, Søst).
- KÆMPEN FRA DYBBØLBJÆRG tr. C. Lorenzen S. 6. Tegning af J. Skovgaard.
- DE TRE MÆND PAA ENGEN tr. Müllenhoff S. 189 (Reimers, Gram).
- DEN NATLIGE PLOVMAND tr. Müllenhoff S. 190 (H. Petersen, Søst).
- STENEN TALER efter Laurine Jepsen, Stenderup
- ALTERKALKEN I FJOLDE tr. Müllenhoff S. 576. Tegning af Niels Skovgaard.
- DUBORG (afkortet) tr. Thiele Danmarks Folkesagn (2den Udg.) I S. 358 og Müllenhoff. S. 347.
- DE TRE BLEV TIL FEM tr. Müllenhoff S. 245.
- HOPSØ tr. Thiele I S. 181. Tegning af J. S.
- GRØNNEKILDE tr. Müllenhoff S. 105 (Jensen Angeln S. 158). Tegning af N. S.
- HEKSEN FRA DOLLERUP ved J. A. Jørgensen 1861 efter P. Lassen, Dollerup Skov.
- TIL VAKKERBALLE tr. Müllenhoff S. 277 (Jensen Angeln S. 158). Tegning af N. S.
- ØJENSALVEN tr. C. Lorenzen S. 14.
- NIS FORTRYDER tr. Danske Studier 1909 S. 164 ved H. Ussing, Sorø. Tegning af J. S.

II. SKÆMT OG ALVOR (S. 29).

- GABELERNE I BRUNDE ved L. Nørgaard, Gabøl og Gramby. Tegning af N. S.
- GAVEL BULL, ligesaa. Tegning af N. S.
- I RUGEBAD ved Anna Ludvigsen, Døstrup, 1856.
- HAARDT VILKAAR, ligesaa.
- OGSAA EN SAKSER fra Tinglev ved Anna Ludvigsen.
- KIRKEN PAA RØMØ T. K. efter Andreas Haase, Løgumkloster. Tegning af N. S.
- DRENGENS TRÆSKO ved H. F. Feilberg 1855.
- KASSØ DRENGE fra Hjordkær 1855 ved Anna Ludvigsen.
- FØR PRÆSTEVALGET ved Anna Ludvigsen.

- KLOKKESNAK tr. Jahrbücher für die Landeskunde der Herzogthümer IX S. 129
(Chr. Johansen, Vilstrup). Tegning af N. S.
- EN BØNNENS MAND ved P. Eliassen, Kolding 1906.
- FRED UDI KIRKEN T. K. efter Peder Gad, Ravnholt.
- VALSBØL DEGN tr. H. F. Feilberg Fra Heden 1863 S. 3. Tegning af N. S.
- SOTTRUP PRÆST OG BØNDER tr. Tang Kristensen Danske Sagn IV Nr. 1106
efter N. Kuntz, Sottrup (udfyldt af Udg. efter Mindet om sammes Fortælling).
- HVOR I MINDST VENTER DET efter R. Jensen, Hundslev. Tegning af N. S.
- TROLDEN I GRØDFADET fra Stenbjerg 1861 ved J. A. Jørgensen.
- BONDETAVER tr. Sønderjydske Aarbøger 1900 S. 231 ved A. Olrik efter Nis
Callesen, Lerskov.
- HYRDEDRENGENS DOM tr. Müllenhoff S. 87 (Fries, Aabenraa).
- PAA GALGEBAKKEN (afkortet) tr. J. Fausbøl Minder fra Agerskov 1910 S. 37.
Tegning af J. S.
- DE KRY TEVRINGER fra „Lavrup Skolekrønike“.
- GAMLE SØNNIK 1919 ved H. Bennetzen efter hans Fader Bendix B., Gramby.

III. GENNEM TUSEND AAR (S. 51).

- HOLGER DANSKE tr. Müllenhoff S. 374.
- EGVAD KIRKE ved A. Olrik fra Hoptrup.
- SOTTRUP KIRKE tr. C. Lorenzen, S. 1. Tegning af J. S.
- DANEBOGSSKIBENE (afkortet) tr. Rask Morskabslæsning 1840 S. 619.
- KONG ABELS JAGT tr. Müllenhoff S. 363.
- MAAGERNE I SLESVIG tr. Müllenhoff S. 137.
- DEN SORTE DØD tr. Tang Kristensen Danske Sagn IV Nr. 1711 eft. C. C. Haugegaard.
- KONG ABEL OG REBSLAGERNE tr. Thiele II S. 123. Tegning af N. S.
- JUNKER VIGGE T. K. ved N. Gammelgaard, Varnæs.
- LYSABILD Pastor Chr. Knudsens Samlinger (?) fra Als. Tegning af N. S.
- IVER LYKKE BORG ved J. Zerlang efter Enken Schmidt, Tiset.
- THOMAS STURE OG KRISTIAN DEN ANDEN Pastor Chr. Knudsens Samlinger (?)
fra Als.
- KAPPEN I BYLDERUP KIRKE (sammenstykket) tr. Staatsbürgerliches Magazin IV
S. 244; jfr. Allen Det danske Sprog i Slesvig II S. 693 og Müllenhoff S. 66.
Tegning af N. S.
- HERTUG HANS' KOBELHEGN Pastor Chr. Knudsens Samlinger (?) fra Als.
- BONDEN FRA ADSERBALLE, ligesaa.
- HÆNGT VED LYS T. K. eft. J. Petersen, Sarup.
- ALSINGERNES STRANDVAGT tr. Rask Morskabslæsning 1840 S. 407. Tegning af N. S.

- FRI OS FRA DFT ONDE T. K. ved Jensen, Møgeltønder.
- SORG-AGRE (sammenstykket) ved A. Olrik efter Kn. Hansen, Ballum, samt (T. K.) efter Kristen Sønniksen og Andreas Hansen, Ballum. Tegning af J. S.
- VILDSKYTTERNE PAA GRAM T. K. eft. Søren Bennetzen, Skjoldager.
- ANNE POST 1) tr. Müllenhoff S. 52 (Jensen Angeln S. 125); 2) ved Hans Lassen, Strukstrup, 1857.
- ØRNSHOLM OG SØNDERVOLD (sammenstykket) ved J. Fausbøl 1890 (tr. Nord-slesvigsk Søndagsblad 20/12 1908) efter „flere“; samt (T. K.) efter Ane Andersen, Rurup, Jeppe Madsen, Roost, Hans Rolschou, Rurup, og Thomsen, Skærbæk. Tegning af N. S.
- PIGENS SPRING tr. Sønderjydske Aarbøger 1900 S. 230, ved A. Olrik efter Nis Callesen, Lerskov.
- SVÆRDETS SKYGGE tr. Müllenhoff S. 126.
- SVENSKERNE I SOMMERSTED ved A. Olrik 1890 efter P. Skau, Bukshave. Tegning af N. S.
- POLAKKERNE OG TOFTLUND PRÆST ved A. Olrik 1890 efter den 85aarige Degn Gammelgaard.
- SMEDEN I SUSVIND tr. Sønderjydske Aarbøger 1895 S. 179, ved J. Fausbøl.
- GLEMT BARN ved Anna Ludvigsen, Døstrup.
- GODE NABOER ved P. Kier „Øster Løgum Sogn“ 1820 (utrykt).
- ØRNENS DØD 1919 efter H. Bennetzen, Sorø, forhen Gramby.
- FÆLLES EJE tr. Tang Kristensen Jysk Almueliv, Tillægsbind I. Afd. 2 Nr. 24, efter Jens Thomsen, Bovlund.
- NYTTEN AF FREMMED SPROG 1919 ved H. P. Hanssen (Nørremølle) efter N. Kuntz, Sottrup.
- DA FREDERIK VII TJENTE EN DALER 1919 ved Ingeborg Clausen, Bjolderup.
- POSTKUSKEN 1919 ved H. Bennetzen efter Postkusken Trolovede. Tegning af N. S.
- HYLDETRÆET tr. Tang Kristensen Danske Sagn III Nr. 1906, ved Hans Refslund, Vellerup; jfr. (tr.) J. Fausbøl Minder fra Agerskov S. 40. Tegning af N. S.

DANMARKS FOLKEMINDER.

HVOR Menneskene lever under enkle og usammensatte Former, som Fiskere og Jægere, som Hyrder og som Bønder, trives der et Aandsliv, der ogsaa har et enkelt og usammensat Præg. Det er et Aandsliv, der meddeles fra Slægt til Slægt alene gennem Tale, og ikke gennem Tryksværte; det er et Aandsliv, som udtrykker Tanker, Stemninger og Ønsker, Snille og Skæmt, som det alt findes hos de Folkeklasser, hvis Dagligliv er optaget af at skaffe Livets første Fornødenheder, men som ogsaa har Stunder, hvor Viddet kan sprudle, eller Alvorstanker komme til Orde, hvor Minder fra Fortiden berettes, og hvor man grubler over Menneskelivets Vilkaar, hvor Glæden faar sit muntre Udbrud, og Sorg og Vemod lister sig frem i dæmpede Ordslag. Det er et Aandsliv, hvor den korte Fortælling, Sagn eller Æventyr, det korte lyriske Udbrud eller den jævne fortællende Sang, det bitte lunefulde Börnerim eller den sammentrængte drillende Remse, endelig Ordsprogets Alvorstale og Gaadens Skæmt er de sædvanlige Udtryksformer. Det drejer sig — alt i usammensatte Former — om Livets største og almindeligste Forhold: om Fødsel og Barnekaar, om Unddommens Higen og Lykketrang, om Kærligheds Glæde og Kærligheds Sorg, om Menneskenes Færden mellem stærke usynlige Magter og om Dødens Sorg og Ve. Alt er det set med Øjne, der er barnefriske, fjærnt fra de sammensatte, kunstfærdige, tit indviklede og langtrukne Tanker og Udtryksformer, som følger med saadanne Klassedannelser som en afsondret Præstestand, en professionel Krigerstand, eller en Borgerstand i dens mange forskellige Afskygninger fra Lærde til Købmænd og Fabriksarbejdere. — Folkeminderne er Klange fra Tilværelsens enkleste Strengespil. Det er Toner der har lydt blandt alle Jordens Folk fra ældgamle Tider. Men overalt har de taget Farve efter de vekslende Naturforhold og efter Folkeslagenes forskellige Karakter. Fordi de blandt alle Folk er ligesom den kære Barndomsmelodi, der sidder og nynner allerdybest

i Sjælen, har det overalt været magtpaaliggende at faa disse gamle Minder tegnet op, for at redde deres Tilværelse med Pen og Blæk, nu da Livets sammensatte Former jager dem paa Flugt fra de levende Ords Lav. Foreningen „Danmarks Folkeminder“ virker i Fortsættelse af og Tilslutning til vore store Folkemindesamlere: THIELE, S. GRUNDTVIG, H. F. FEILBERG, TANG KRISTENSEN, og AXEL OLRİK for at optegne saa mange Folkeminder som muligt overalt hvor den danske Tunge lyder; de opbevares for senere Slægter af Danske i det nationale Arkiv for Folkeminder, Dansk Folkemindesamling paa det kongelige Bibliothek i København. Foreningen ser sin anden Opgave i at udgive let læselige og dog videnskabelige Bearbejdelser af det indsamlede Folkemindestof, hvor Nutidens Folkeminder ses i Forhold til ældre dansk Kultur og i sin Sammenhæng med andre Folkeslags mundtlige Tradition og Folkesæd. — Med denne lille Bog — for hvis festlige Udstyr med Tegninger Foreningen bringer Kunstnerne JOAKIM SKOVGAARD og NIELS SKOVGAARD sin hjærteligste og mest varmtføjte Tak — slaar Foreningen, idet den tager det danske Folks Glædesstund som et Lykkevarsel, ind paa en ny og tredje Vej: i udvalgt og afklaret Genfortælling at tilbagegive Folket paa Tryk, hvad nutidige og ældre Samlere har lyttet sig til fra dets Læber. Det er vort Haab ogsaa i Fremtiden at lade andre Landsdele faa Mæle paa lignende Maade iblandt „Danmarks Folkeminder“s Skrifter. Det sker saa meget lettere, om Landsmænd i stort Tal vil slutte sig til Foreningen og derved støtte dens Arbejde for Fædrelandets og Folkets Sag.

HENRIK USSING

FORMAND I „DANMARKS FOLKEMINDER“.

Indmeldelser i Foreningen sendes til Dansk Folkemindesamling, Det kgl. Bibliothek. Medlemsbidraget er 4 Kr. aarligt, og herfor faas frit de Skrifter Foreningen udgiver i Aarets Løb. Optegnelser af Folkeminder sker paa Dansk Folkemindesamlings Optegnelsespapir, der sendes til de nye Medlemmer.

INDHOLD

FORORD	5—9
TROLD OG GENFÆRD	11—28
SKÆMT OG ALVOR	29—49
GENNEM TUSEND AAR	51—86
KILDER OG HENVISNINGER	87—91
DANMARKS FOLKEMINDER	92—93

